

Handelshøyskolen BI - campus Oslo

BTH 36201

Bacheloroppgave - Økonomi og administrasjon

Bacheloroppgave

Hvordan etterleves regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering i et utvalg av store foretak?

Navn: Nora Lombnæs, Sandra Natalie Noer

Utlevering: 11.01.2021 09.00

Innlevering: 02.06.2021 13.00

Bacheloroppgave ved Handelshøyskolen BI

«Hvordan etterleves regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering i et utvalg av store foretak?»

Eksamenskode og navn:

BTH 36201 Bacheloroppgave - Økonomi og administrasjon

Utleveringsdato:

11.01.2021

Innleveringsdato:

02.06.2021

Studiested:

Handelshøyskolen BI Oslo

"Denne oppgaven er gjennomført som en del av studiet ved Handelshøyskolen BI. Dette innebærer ikke at Handelshøyskolen BI går god for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet, eller de konklusjoner som er trukket."

Innholdsfortegnelse

<i>Innholdsfortegnelse</i>	<i>ii</i>
<i>Forord</i>	<i>v</i>
<i>Sammendrag</i>	<i>vi</i>
<i>Del 1: Innledning</i>	<i>1</i>
1.1 Introduksjon	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensning	2
1.4 Organisering av oppgaven	3
<i>Del 2: Teoretisk forankring</i>	<i>4</i>
2.1 Bedriftens samfunnsansvar	4
2.1.1 Historisk utvikling	5
2.1.2 Carrolls pyramide	6
2.1.3 Interessentteori	7
2.2 Regnskapsloven § 3-3c	8
2.2.1 Lovens formål	9
2.2.2 Lovens vilkår	9
2.2.3 Lovens innhold	10
2.2.3.1 Menneskerettigheter	11
2.2.3.2 Arbeidstakerrettigheter	11
2.2.3.3 Likestilling og ikke-diskriminering	11
2.2.3.4 Sosiale forhold	12
2.2.3.5 Ytre miljø	12
2.2.3.6 Bekjempelse av korrupsjon	13
2.3 Frivillige standarder og retningslinjer	13
2.3.1 FNs prinsipper	13
2.3.1.1 Næringsliv og menneskerettigheter	14
2.3.1.2 Bærekraftsmål	14
2.3.1.3 Global Compact	14
2.3.2 Global Reporting Initiative (GRI)	14
2.3.3 Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen	15
2.3.4 OECDs retningslinjer	15

2.3.4.1 OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper	15
2.3.4.2 OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger	15
2.4 Hva kjennetegner god samfunnsansvarsrapportering?	16
<i>Del 3: Metode.....</i>	16
3.1. Formål og forberedelse	16
3.1.1 Tilnærming	16
3.2 Kvalitativ metode	17
3.3 Analysens utvalg.....	17
3.4 Datainnsamling.....	18
3.5 Analysens kriterier	19
3.5.1 Metodiske valg i dokumentanalysen	20
3.6 Reliabilitet	21
3.7 Validitet	21
<i>Del 4: Presentasjon av funn</i>	22
4.1 Dokumentanalysens funn	22
4.1.1 Menneskerettigheter	22
4.1.2 Arbeidstakerrettigheter	23
4.1.3 Ligestilling og ikke-diskriminering.....	24
4.1.4 Sosiale forhold	24
4.1.5 Ytre miljø.....	25
4.1.6 Bekjempelse av korrupsjon	26
4.1.7 Oppsummering.....	26
4.2 Frivillige standarder og retningslinjer	27
4.3 Uavhengige tredjepartsvurderinger.....	27
4.4 Hvor ligger samfunnsansvarsrapportene?	28
4.5 Interessent- og vesentlighetsanalyse.....	28
4.6 Etterlevelse av lovens krav	29
4.7 Kvaliteten på samfunnsansvarsrapportene	30
<i>Del 5: Analyse og diskusjon av data.....</i>	30
5.1 Hvorfor rapporterer foretakene ulikt?	31

5.2 Frivillige initiativer for å fremme samfunnsansvar.....	33
5.2.1 Effekten av frivillige standarder.....	33
5.2.2 Uavhengige tredjepartsvurderinger	35
5.3 Hvordan er kvaliteten på rapporteringen?	36
5.3.1 Vesentlighet.....	36
5.3.2 Nøyaktighet	37
5.3.3 Tydelighet	37
5.3.4 Pålitelighet	39
5.3.5 KPI'er og kvantitative data.....	39
5.4 Oppfyllelse av lovens vilkår	40
5.5 Årsrapportenes troverdighet	41
5.6 Manglende etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c.....	43
<i>Del 6: Konklusjon og forslag til videre forskning.....</i>	<i>43</i>
6.1 Konklusjon	43
6.2 Forslag til videre forskning	44
<i>Del 7: Referanseliste.....</i>	<i>46</i>

Forord

Denne oppgaven er skrevet som en avsluttende del av vår bachelorgrad innenfor Økonomi og Administrasjon, ved Handelshøyskolen BI i Oslo.

Vi har arbeidet med denne oppgaven kontinuerlig gjennom hele semesteret og vi har møtt på både oppturer og nedturer. Koronasituasjonen har dessverre gjort at vi har kunne møte hverandre i liten grad, og mye av arbeidet har foregått over zoom.

I løpet av semesteret har vi lært mye om tematikken rundt samfunnsansvarsrapportering, hvilke regler vi har om dette i Norge og reglernes praktiske betydning for store foretak. Vi har også erfart hvordan vi best mulig kan samarbeide og spille hverandre gode.

Vi vil gjerne starte med å takke vår veileder Tor Olav Nordtømme for forslag til tematikk og mange gode innspill til vår bacheloroppgave. Vi ønsker også å takke familie og venner for oppmuntring og støtte underveis. Til slutt ønsker vi å takke hverandre for et godt samarbeid og for en gjennomført bacheloroppgave.

Oslo

02.06.2021

Sammendrag

I Norge er de foretak som etter regnskapsloven § 1-5 regnes som store foretak pålagt å gi en redegjørelse om samfunnsansvar, jf regnskapsloven § 3-3c. I denne oppgaven har vi undersøkt følgende problemstilling:

“Hvordan etterleves regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering i et utvalg av store foretak?”.

For å svare på denne problemstillingen tar vi først for oss sentrale begreper og teorier innenfor bedriftens samfunnsansvar, kravene i regnskapsloven § 3-3c, frivillige standarder og retningslinjer, samt hva som kjennetegner god samfunnsansvarsrapportering.

Deretter redegjør vi for våre metodiske valg. Vi gjennomførte en dokumentanalyse av 16 store foretak sine års- og samfunnsansvarsrapporter fra 2019. For å kunne analysere og sammenligne de utvalgte foretakenes samfunnsansvarsrapportering etter regnskapsloven § 3-3c, utarbeidet vi kriterier til analysen. Disse kriteriene baserte vi på kravene i regnskapsloven § 3-3c første ledd.

Gjennom dokumentanalysen kom det frem at det var varierende grad av etterlevelse av rapporteringskravene i regnskapsloven § 3-3c. I analysen kom det videre frem at de aller største foretakene hadde en høyere grad av etterlevelse av den nevnte bestemmelsen. Et gjennomgående funn var at det var en positiv sammenheng mellom foretakets størrelse og etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c, rapportenes kvalitet, bruk av frivillige standarder og uavhengige tredjepartsvurderinger.

Del 1: Innledning

1.1 Introduksjon

Fokus på bærekraft og samfunnsansvar er i dag en generell trend. Dette kommer til uttrykk i regnskapsloven, som i dag setter krav om rapportering på feltet (Haarde, 2021). I 2013 ble det vedtatt en bestemmelse i regnskapsloven som pålegger alle store foretak å redegjøre for sitt arbeid med samfunnsansvar i sin årsrapport. Bestemmelsen stiller krav til at redegjørelsen skal inkludere opplysninger om seks ulike områder knyttet til samfunnsansvar. Disse områdene er menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, likestilling og ikke-diskriminering, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon.

Selv om rapportering av samfunnsansvar har vært aktuelt i flere år, har mange investorer utelukkende fokusert på den finansielle rapporteringen som grunnlag for sine investeringer. De siste årene er det imidlertid stadig flere investorer som legger vekt på samfunnsansvar i sine investeringsbeslutninger. Sentrale aspekter i denne vurderingen er blant annet miljø og klima, samt menneske- og arbeidsrettigheter. I mange investeringsfond er bærekraft i dag et avgjørende kriterium for vurdering og rating av selskaper. Selskaper som gir troverdig og fullstendig informasjon om arbeidet med samfunnsansvar vil kunne påvirke investorene, og oppleve at de i større grad tiltrekker seg investorer i konkurranse med selskaper som ikke har samme fokus. På denne måten kan rapportering og åpenhet om samfunnsansvar utgjøre et konkurransefortrinn for selskapene (Oslo Børs, 2018, s. 4).

Samfunnsansvar er også viktig fordi næringslivet er avhengig av et velfungerende og bærekraftig samfunn for å skape god verdiskapning for sine interessenter. Det er ikke bare viktig fra et samfunnsperspektiv, men bidrar også til vekst og lønnsomhet. NHO viser til at samfunnsansvar bygger på verdier som respekt, omtenkksomhet og ærlighet. Når norske bedrifter kombinerer samfunnsansvar med ordinær forretningsdrift vil det oppleves positivt for eierne, lederne, medarbeiderne og andre interessenter i bedriften (Ledernytt, 2010).

Selv om regnskapsloven § 3-3c stiller krav om samfunnsansvarsrapportering, har bestemmelsen få krav til hvordan informasjonen skal presenteres, og bedriftene står fritt til å definere hva de vil opplyse om innen hvert enkelt område. Bestemmelsen gir

dermed rom for tolkning og det er således stor variasjon i hvordan informasjon er presentert, både når det gjelder kvalitet, karakter og omfang (Robbestad, Stefano, Rosenblad, 2014).

1.2 Problemstilling

Ettersom det er stor variasjon i hvordan store foretak tolker og dokumenterer kravene i regnskapsloven § 3-3c ønsker vi i denne oppgaven å undersøke nærmere hvordan store foretak følger regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering. Vår problemstilling er følgende:

Hvordan etterleves regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering i et utvalg av store foretak?

Det er flere norske foretak som har fått kritikk for sin rapportering av samfunnsansvar. I 2019 gjennomførte Deloitte en undersøkelse hvor de gikk gjennom årsrapporter fra Norges 50 største bedrifter. I Deloitte's analyse kom det frem at mange av årsrapportene både var for omfattende og for detaljerte, og at det var vanskelig å forstå selve innholdet i rapportene (Fredriksen, Rosenblad & Jones, 2019, s. 26). Ifølge KPMG sin globale undersøkelse fra 2016 rapporterte 9 av 10 norske bedrifter på samfunnsansvar. Norge var dermed blant de landene med høyest rapporteringsrate. Imidlertid viste den samme rapporten at det fortsatt var en lang vei å gå når det kom til kvaliteten på rapportene. Kvaliteten hadde sunket både i Europa og globalt. En høy rapporteringsrate betyr ikke nødvendigvis at kravene var innfridd eller at innholdet i rapportene var relevante (KPMG, 2016). Det er også flere studier som har vist at bedrifter ikke etterlever kravene til regnskapsloven § 3-3c (Finanstilsynet, 2019; KPMG, 2016; Fredriksen, Ø. & Rosenblad, C. S., 2019). Vi vil i denne oppgaven bygge videre på de nevnte studiene, og bidra med mulige forklaringer på hvorfor foretak rapporterer ulikt.

1.3 Avgrensning

På grunn av oppgavens omfang vil det være nødvendig å gjøre noen avgrensninger. Den første avgrensningen omhandler utvalget av foretak til analysen. Regnskapsloven § 3-3c gjelder kun for store foretak. Følgelig er oppgavens utvalg avgrenset til det regnskapsloven § 1-5 definerer som store foretak. Den nevnte bestemmelsen definerer store foretak som:

1. Allmennaksjeselskap

-
2. Regnskapspliktige hvis aksjer, andeler, grunnfondsbevis eller obligasjoner noteres på børs, autorisert markedsplass eller tilsvarende regulert marked i utlandet, eller
 3. Andre regnskapspliktige dersom det er fastsatt i forskrift gitt av departementet.

Før arbeidet med analysen startet var det nødvendig å vurdere hvilke forhold vi skulle legge vekt på og velge ut ved vurderingen av store foretaks rapportering på samfunnsansvar. For å vurdere foretakenes rapportering mest mulig objektivt har vi valgt å kun ta for oss årsrapporter og samfunnsansvarsrapporter, med ett unntak; i tilfeller hvor foretaket verken har informasjon om sitt arbeid for samfunnsansvar i årsrapporten eller i en dedikert rapport for samfunnsansvar, kommer vi til å se på *andre* dokumenter med informasjon om foretakets samfunnsansvar. Ut over dette kommer vi ikke til å se på tilleggsdokumenter med informasjon om samfunnsansvar.

Opgavens problemstilling åpner opp for at en både kan vurdere hvor godt selskapene rapporterer i henhold til regnskapsloven § 3-3c, kvaliteten på innholdet i rapportene og om innholdet har rot i virkeligheten. En vurdering av sistnevnte - om innholdet er korrekt - vil være svært tidkrevende og nærmest umulig. Dette fordrer også at de valgte selskapene gir oss innsyn i sin virksomhet. Vi har derfor avgrenset problemstillingen til kun å vurdere hvor godt selskapene rapporterer i henhold til lovens krav, samt kvaliteten på innholdet. For å vurdere kvaliteten på rapportene skal vi begrense oss til bruk av uavhengige tredjepartsvurderinger, bruk av frivillige standarder for å fremme samfunnsansvar, samt Revisorforeningens prinsipper for god bærekraftsrapportering.

Det finnes flere frivillige standarder som foretak kan følge for å styrke sin samfunnsansvarsrapportering. Vi ønsket å få en oversikt over hvor mange av foretakene i utvalget vårt som har forpliktet seg til disse standardene. I vurdering av hvilke standarder det er mest relevant å inkludere i oppgaven har vi tatt utgangspunkt i hvilke standarder og retningslinjer regjeringen forventer og anbefaler norske foretak å etterleve. Redegjørelse for valg av frivillige standarder og retningslinjer gis i del 2.3.

1.4 Organisering av oppgaven

Opgaven består av seks kapitler. I kapittel 1 tar vi for oss bakgrunnen for temaet vårt, vår problemstilling og de avgrensningene vi skal gjøre i oppgaven. Kapittel 2 gir en

presentasjon av den litteraturen vi har valgt for å belyse problemstillingen. Kapittel 3 er en redegjørelse for våre metodiske valg. Helt konkret skal vi gå inn på hvordan vi forberedte oss for oppgavens analyse, hva vi gjorde og hvordan vi arbeidet med og behandlet den informasjon vi fikk. Kapittel 4 gir en presentasjon av våre funn fra analysen. I kapittel 5 diskuterer og analyser vi våre funn opp mot relevant teori. Til slutt, i kapittel 6, presenterer vi vår konklusjon basert på våre analyser, og fremlegger vårt forslag til videre forskning.

Del 2: Teoretisk forankring

I denne delen av oppgaven vil vi beskrive det teoretiske grunnlaget som benyttes for å belyse problemstillingen. Formålet med denne delen er å forklare sentrale begreper og teorier knyttet til store bedrifters etterlevelse av rapporteringen rundt samfunnsansvar. Vi vil også gjøre rede for relevante initiativer som fremmer samfunnsansvar og prinsipper for god samfunnsansvarsrapportering.

2.1 Bedriftens samfunnsansvar

En vanlig oppfatning av bedriftens samfunnsansvar er at bedriftene tar dette ansvaret utover kjernevirksomheten først og fremst for å skape økonomiske verdier for aksjonærene (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 139). Med samfunnsansvar siktes det til hvordan bedrifter opptrer i og overfor samfunnet. I Norge og i andre utviklede land er det ofte streng lovgivning på dette området, slik som gjennom regnskapsloven (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 141). Begrepet samfunnsansvar oppfattes imidlertid forskjellig fra land til land. I Tyrkia er den viktigste måten å vise samfunnsansvar på å gi penger til ideelle organisasjoner, mens i Australia, Canada og England er hensynet til miljøvern det mest sentrale elementet. Hva som inngår i samfunnsansvar for en gitt bedrift, vil også avhenge av hvilken sektor bedriften befinner seg i (Einarsen, Skogstad & Martinsen, 2017, s. 521).

Ifølge Christensen er det fem vanlige begrunnelser for at bedrifter tar samfunnsansvar. Den første begrunnelsen er at samfunnsansvar er et resultat av et moralsk og etisk ansvar. Dette innebærer blant annet at bedrifter bør avstå fra korrupsjon, prissamarbeid, bruk av skatteparadiser eller annen tvilsom praksis. Den andre begrunnelsen er bedriftenes behov for renommé og merkevarebygging. Et fokus på samfunnsansvar kan være viktig for å tiltrekke seg gode medarbeidere (Christensen,

Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 144). Også for å tiltrekke seg kunder kan samfunnsansvar være viktig. Kunder foretrekker og velger i større grad ansvarlige selskaper, merkevarer og produkter. Alt annet likt, er kunder mer villige til å betale mer for ansvarlige produkter (Utgård, 2017). Den tredje begrunnelsen er at fokus på samfunnsansvar gir bedriften legitimitet til å drive sin virksomhet og ha makt i samfunnet. Den fjerde begrunnelsen for samfunnsansvar er at bedriften blir mer bærekraftig. Her sikter en primært til miljø, men det kan også dreie seg om andre forhold, slik som å gi de ansatte bedre arbeidsforhold. Den femte begrunnelsen er at samfunnsansvar brukes for å begrense eller hindre regulering og lovgiving fra myndighetene. Dette er både positivt og negativt. Det er positivt i den forstand at bedrifter engasjerer seg i å ta et samfunnsansvar, men også negativt ved at myndigheten kan få en svekket evne til å regulere næringslivet (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 144).

2.1.1 Historisk utvikling

Under den andre industrielle revolusjonen sent på 1800-tallet og på tidlig 1900-tallet vokste det frem en forestilling om at bedriftene hadde ansvar for alle som hadde interesser i bedriften, herav ulike typer interessenter (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 82). En interessent kan defineres som en som er berørt av bedriften og dens virksomhet. Eksempler på interessenter er de ansatte eller lokalsamfunnet bedriften opererer innenfor (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 157).

Begrepet samfunnsansvar fikk større aktualitet utover på 1990-tallet. Den viktigste endringen med hensyn til samfunnsansvar var at eierne i bedriftene fikk en sterkere rolle. Det var et opprør med forestillingen om at interessentene skulle ivaretas, og en fremhevet aksjonærenes interesser på bekostning av andre interessenter i selskapet. Et av de sentrale argumentene for at bedriften skulle ha samfunnsansvar på denne tiden var at dette ville styrke bedriftens legitimitet (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 166).

Andre grunner til den økte aktualiteten av samfunnsansvar utover på 1990-tallet var økende globalisering, en økende miljøtrussel og innflytelse fra NGO'er (Non-Governmental Organizations). NGO'er er non-profit organisasjoner, som er fristilt fra myndighetene (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s

167). Som følge av økt globalisering var det lave lønninger og arbeidsforhold i fabrikkene til multinasjonale selskaper som satte samfunnsansvar på dagsorden. Det ble også et økt fokus på miljøutfordringer på denne tiden, noe som skapte et ytterligere fokus på bedriftens samfunnsansvar. Denne utviklingen bidro til Elkingtons begrep om en trippel bunnlinje. Hans teori tilsa at bedrifter burde måles på tre ulike forhold, nemlig økonomi, miljø og sosiale forhold. Etter hvert ble spørsmål om samfunnsansvar nærmest oppfattet synonymt med håndtering av miljø, energibruk og utslipp (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 171-173).

Videre på 1990-tallet rettet en rekke NGO'er sitt fokus mot bedrifter og krevde at disse påtok seg samfunnsansvar. Den økte bruken av internett gjorde det enklere for NGO'er å overvåke bedrifter, samt å kommunisere sitt engasjement og sine aktiviteter. Det var altså i stor grad mangel på reguleringer som tok hensyn til miljø, arbeidsforhold og menneskerettigheter som bidro til det økte fokuset på samfunnsansvar på 1990-tallet (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 174-176).

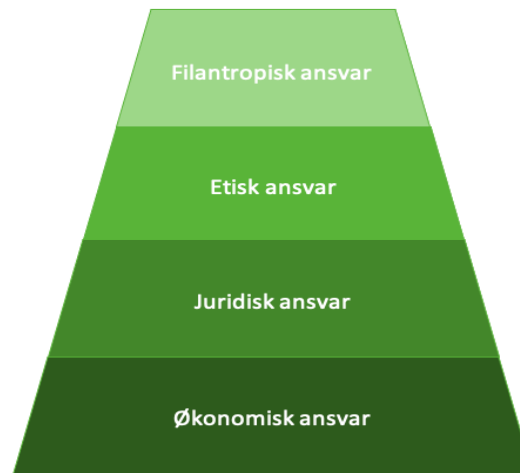
I dag har Norge og mange andre land en streng lovgivning rundt rapportering av samfunnsansvar, og mindre er nå overlatt til bedriftens eget skjønn og vurdering (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 141). Danmark var først ute av de nordiske landene med en lov om rapportering av samfunnsansvar. Denne ble brukt som inspirasjonskilde i Norge ved utformingen av regnskapsloven § 3-3c, som trådte i kraft 1. juni 2013. I tiden etter at denne bestemmelsen ble vedtatt har samfunnsansvar stadig blitt en større integrert del av norsk næringspolitikk (Robbestad, Stefano, Rosenblad, 2014).

2.1.2 Carrolls pyramide

Archie B. Carroll utviklet en pyramide som illustrerer bedrifters samfunnsansvar. Pyramiden består av fire komponenter i en prioritert rekkefølge. Det første elementet består av økonomisk ansvarlighet. Dette handler om å tjene penger til aksjonærene i bedriften. Sammen med det andre elementet, som er at bedriften må følge lover og regler i samfunnet, er begge disse påkrevet av bedriften. Det tredje elementet i pyramiden er bedriftens ansvar for etisk opptreden. Etisk opptreden vil i denne sammenheng handle om at bedriften unngår tvilsom praksis. På toppen av pyramiden er bedriftens ansvar for filantropi. Dette ansvaret går ut på at bedriften bør delta og bidra i samfunnet på en god måte, og gjøre det beste for andre uten et ønske om økonomisk

vinning. De to siste elementene i pyramiden er i motsetning til de to første kategorisert som ønskelig og ikke pålagt atferd (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 142-143).

Carrolls rammeverk gir et innblikk i hvilke prioriteringer en bedrift må gjøre. For å komme til toppen av pyramiden må bedriften først opptre økonomisk forsvarlig og i henhold til lovverket, før de kan prioritere samfunnsansvar (Christensen, Fugelsnes, Kvalnes, Nygaard, Sogner & Stoknes, 2020, s. 143).

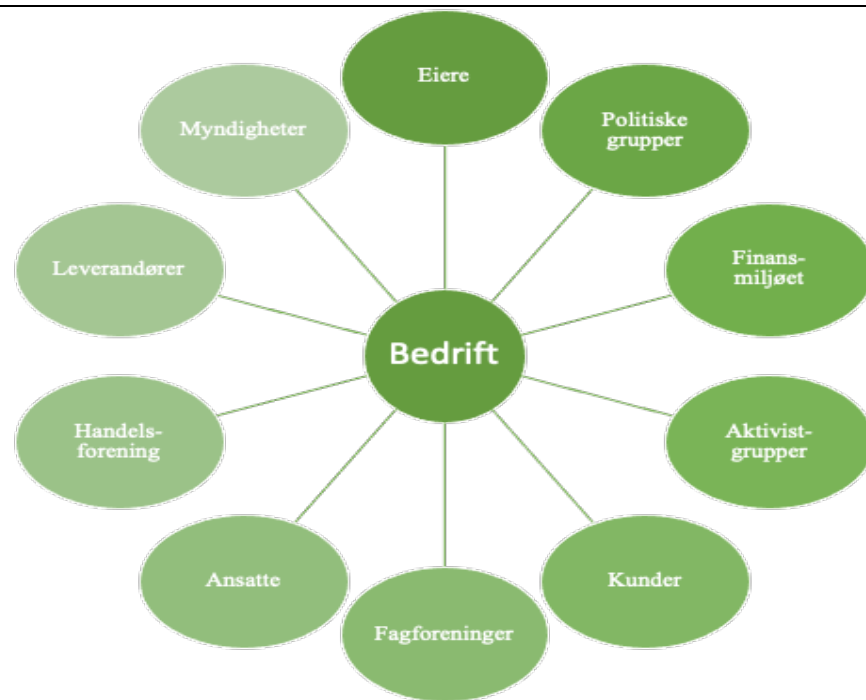

Figur 1: Ansvarspyramiden

2.1.3 Interessentteori

Begrepet interessent dukket for første gang opp i ledelsesteori i interndokumenter ved Stanford University. Forskernes intensjon med å definere begrepet interessent, var å inkludere flere grupper enn kun aksjonærer i den gruppen som ledelsen og bedriften måtte ta hensyn til. Opprinnelig var begrepet "de gruppene som foruten sin støtte ville organisasjoner opphørt". I denne definisjonen av interessenter var aksjonærer, ansatte, kunder, leverandører, långivere og samfunnet inkludert (Freeman, 1984, s. 31-32, *egen oversettelse*).

Edward R. Freeman er kjent for sitt bidrag til interessentteori med boken "A Stakeholder Approach". I denne boken definerer han interessenter som "enhver gruppe eller person som kan påvirke eller påvirkes av oppnåelsen av organisasjonens mål" (Freeman, 1984, s. 46, *egen oversettelse*). Freeman and Reed skiller mellom en smal og vid definisjon av begrepet. Den smale definisjonen er "De gruppene som er avgjørende for selskapets overlevelse og suksess". Interessentene har en legitim interesse i bedriftene, grunnet at de blir påvirket, både positivt og negativ, av bedriftens valg (Freeman, 2004, s. 41-42).

Figur 2: Interessenter i en stor organisasjon (Freeman, 1984, s. 55)

Ideen om å integrere hensynet til interessenter i strategisk ledelse, antyder at ledere og organisasjoner må formulere og implementere prosesser som tilfredsstillende alle grupper som påvirkes av virksomheten. Den sentrale oppgaven i denne prosessen er å styre og integrere forhold og interesser til aksjonærer, ansatte, kunder, leverandører, lokalsamfunnet og andre grupper på en måte som sikrer selskapets langsiktige suksess. En slik tilnærming legger vekt på aktiv styring av forretningsmiljø, relasjoner og markedsføring av felles interesser (Freeman & Mcvea, 2001)

Interessenteori skiller seg ut ved at den adresserer moral og verdier eksplisitt som et sentralt trekk ved å styre og administrere organisasjoner. Dette innebærer å utvide fokusområder til mer enn bare å skape høyest mulige aksjonærverdier (Phillips, 2003, s. 23). Interessenteori er ment både å forklare og guide den daglige driften til bedrifter. Freeman hevder at interessenteori utgjør mange ulike potensielle interessenteorier, og er dermed en sjanger av fortellinger om hvordan bedrifter kan opptre (Freeman, 2004, s. 44).

2.2 Regnskapsloven § 3-3c

I desember 2012 ble prop. 48 L (2012-2013) Endringer i regnskapsloven og andre lover (rapportering av samfunnsansvar mv.) godkjent i statsråd. Innholdet i proposisjonen omfatter krav til rapportering av samfunnsansvar blant store foretak (Ditlev-Simonsen,

2013). Selve lovendringen i regnskapsloven ble vedtatt fra regnskapsåret 2013. Det ble dermed vedtatt at de som defineres som store foretak etter regnskapsloven § 1-5, må kunne dokumentere sitt arbeid for samfunnsansvar i sine årsrapporter.

2.2.1 Lovens formål

Før regnskapsloven § 3-3c ble vedtatt fantes det ikke noe generelt krav til rapportering av samfunnsansvar i regnskapsloven. Gjennom St.mld.nr 10 (2008-2009) ble det uttrykt klare forventninger om at norske foretak skulle ivareta sitt samfunnsansvar i både inn- og utland. Foretak som tok samfunnsansvar på alvor var de som ikke bare fulgte lovene, men som også forsto at globale utfordringer, slik som miljø og korrupsjon, ville påvirke foretaket. Det kunne dermed gi foretaket et konkurransefortrinn å håndtere disse problemstillingene (Prop. 48 L (2012-2013)). Et av de sentrale elementene ved lovendringen var at styret sto like ansvarlig for rapporteringen av samfunnsansvar som for årsberetningen. Med dette følger det et straffansvar for selskaper som forsettlig eller uaktsomt gir misvisende eller feilaktige opplysninger (Hansen, 2012).

2.2.2 Lovens vilkår

Regnskapsloven § 3-3c stiller krav til hvilke områder det skal rapporteres på og hvilke krav det stilles til denne rapporteringen. Bestemmelsen lyder slik:

“Store foretak skal redegjøre for hva foretaket gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Redegjørelsen skal minst inneholde opplysninger om retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder foretaket benytter for å integrere de nevnte hensynene i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter. Foretak som har retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder som nevnt, skal i tillegg opplyse om hvordan foretaket arbeider for å omsette disse til handling, gi en vurdering av resultatene som er oppnådd som følge av arbeidet med å integrere hensynene som er nevnt i første punktum i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter, og opplyse om forventninger til dette arbeidet framover.

Hvis foretaket ikke har retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder som nevnt, skal det opplyses om dette.” (Regnskapsloven, 1999, § 3-3c).

Frem til regnskapsåret 2017 har en forskrift med overgangsregler til regnskapsloven gjort det mulig å omgå rapporteringskravene til regnskapsloven § 3-3c. Enten ved at selskapene utarbeidet en rapport i henhold til kravene i Global Compact Report eller i Global Reporting Initiative (GRI). Denne forskriften er nå opphevet, og fra og med regnskapsåret 2019 er alle store foretak pålagt å rapportere etter regnskapsloven § 3-3c. Dette vil trolig føre til en bedre rapportering og mer åpenhet rundt samfunnsansvar, da kravene til rapportering etter regnskapsloven § 3-3c er mer omfattende enn både Global Compact og GRI (PwC, 2019).

2.2.3 Lovens innhold

I St.meld. nr. 10 (2008-2009) pkt. 1.2 drøftes det hva som ligger i begrepet samfunnsansvar. Det vises til at det over tid har vært ulike syn på hva som er næringslivets rolle og ansvar i samfunnet, men at samfunnsansvaret i de senere årene har fått et bredere innhold. Loven har definert begrepet samfunnsansvar til å omfatte seks fokusområder; menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon. Regnskapsloven § 3-3c inneholder ikke definisjoner av begrepene.

Arbeidsgruppen som fikk utdelt mandat til å utarbeide en proposisjon for regnskapsloven § 3-3c skriver at det vil kunne være flytende overganger når det gjelder mer generelle plikter til å ivareta hensyn knyttet til både miljø, arbeidstakerrettigheter, likestilling og menneskerettigheter. Loven åpner for at faktorer bedriften rapporterer på er bransjespesifikke, og kan tilpasses den enkelte virksomhet (St.meld. nr. 10 (2008-2009)). Loven stiller ingen eksplisitte krav til *hvilke* opplysninger som skal gis på de ulike områdene begrepet samfunnsansvar omfatter. Bestemmelsens krav til rapportering gjelder imidlertid uavhengig av om foretaket selv anser temaene som relevante eller vesentlige for sin virksomhet (Finanstilsynet, 2020, s.6). Områdene regnskapsloven § 3-3c omfatter vil være noe overlappende; diskriminering i arbeidslivet vil falle inn under tre av lovens områder: menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og likestilling og ikke-diskriminering. Under følger en generell definisjon av de seks begrepene i regnskapsloven § 3-3c.

2.2.3.1 Menneskerettigheter

Måten arbeidslivet utformes på er viktig for å oppfylle FNs bærekraftsmål, og ved en mangel på gode regler for arbeidslivet vil det bli begått brudd på menneskerettighetene (FN, u.åb). Menneskerettigheter er grunnleggende rettigheter alle har, uavhengig av kjønn, alder, legning eller nasjonalitet. Norge er et av de landene i verden som er mest opptatt å beskytte og ivareta menneskerettigheter (FN, u.åa).

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) og FNs verdenserklæring om menneskerettigheter er de to viktigste internasjonale rettskildene som tar for seg menneskerettigheter. Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ble vedtatt i 1950 og gir grunnleggende rettigheter til alle mennesker. EMK beskytter grunnleggende, personlige og politiske rettigheter, og har flere ganger blitt supplert med såkalte tilleggsprotokoller. Verdenserklæringen om menneskerettigheter ble utarbeidet av FN i 1948 og er i dag signert av alle FNs medlemsland, inkludert Norge. Denne erklæringen består av 30 artikler som tar for seg ulike aspekter innenfor menneskerettigheter (Juss og samfunn, u.å).

2.2.3.2 Arbeidstakerrettigheter

Norge er et land som er opptatt av å fremme og å beskytte grunnleggende arbeidstakerrettigheter. Et anstendig arbeidsliv er et mål i seg selv, men også et sentralt premiss for bærekraftig utvikling. Norge er underlagt Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) sine konvensjoner. Disse setter minstestandarder for arbeidslivet. ILO sine åtte kjernekonvensjoner gir et minimum av rettigheter som må etterleves i arbeidslivet. De åtte kjernekonvensjonene utgjør dermed minstekravet for bedriftens samfunnsansvar i henhold til arbeidstakerrettigheter (Utenriksdepartementet, 2020).

2.2.3.3 Likestilling og ikke-diskriminering

I dag er arbeidsgivere, offentlig instanser og arbeidslivets organisasjoner pålagt å arbeide aktivt og målrettet for å fremme likestilling og å hindre diskriminering på grunn av kjønn, etnisitet eller nedsatt funksjonsevne. Rapporteringen på dette området må minimum gi en beskrivelse av hvilke tiltak som er planlagt, iverksatt og eventuelt gjennomført. Det må også oppgis mål, tidsplan for gjennomføringen og status. Bedriftene skal rapportere dette i årsrapporten eller i årsbudsjettet, og omfanget av innholdet skal tilpasses virksomhetens størrelse og annen rapportering i årsrapporten. Innholdet i rapporten skal også inneholde opplysninger om tilstanden på likestilling

mellom kjønnene. Formålet med dette er å avdekke utilsiktede eller uønskede forskjeller mellom kjønnene i virksomheten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s 10-11.)

2.2.3.4 Sosiale forhold

Begrepet sosiale forhold er et vidt begrep som dekker mange aspekter. Fra myndighetenes side er begrepet ment å omfatte bedrifters forhold til interessenter og lokalsamfunn (Robbestad, Stefano, Rosenblad, 2014). Sosiale forhold viser også til hvordan mennesker i et samfunn har det, om de får oppfylt sine rettigheter og om de har mulighet til å påvirke sine egne liv og det samfunnet de lever i (FN, 2019).

Innholdet i begrepet samfunnsansvar er dynamisk. Hvilke tema som står i fokus varierer med virksomhetsområde og vil forandre seg med tiden. Filantropi, eller gaver til gode formål, har tradisjonelt vært oppfattet som et uttrykk for bedrifters samfunnsansvar. Mange bedrifter forstår fortsatt samfunnsansvar som veldedighet og støtte til lokalsamfunnet (St.meld. nr. 10 (2008-2009)). I forlengelse av filantropi kan sosiale forhold ansees som bekjempelse av fattigdom, og investeringer til utviklingsland (Forskningsrådet, 2004). Arbeidsgruppen foreslår i sitt originale utkast formuleringen "arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold". Dette gir indikasjoner på at sosiale forhold også kan oppfattes som hva bedriften gjør for å bedre forholdene for sine ansatte (Arbeidsgruppen, 2010, s. 27).

2.2.3.5 Ytre miljø

Ytre miljø kan defineres som "ytre påvirkninger og livsvilkår for en organisme eller en gruppe organismer". I praksis vil dette innebære at et foretak må kartlegge hvilken risiko den representerer for miljøet (Compendia24, u.å). Den norske regnskapsstandarden for årsberetningen viser til temaer innenfor ytre miljø som kan være relevante for bedrifter å redegjøre for. Formålet med et foretaks redegjørelse for deres påvirkning på det ytre miljø, er at interessenter og det øvrige samfunnet får et grunnlag for å vurdere virksomheten foretaket driver i en miljømessig sammenheng, og å gi et bilde av foretakets miljømessige forpliktelser og utviklingsmuligheter. Regnskapsstandaren anbefaler at redegjørelsen som et minimum inneholder hvilke ambisjoner og mål foretaket har på miljøområdet, samt hvilke miljøkrav foretaket venter seg fra myndigheter, kunder og leverandører (Regnskapsstiftelsen, 2019). Arbeidsgruppen bemerker at begrepet "det ytre miljø" også omfatter klimamessige forhold (Arbeidsgruppen, 2010, s. 27).

2.2.3.6 Bekjempelse av korrupsjon

Korrupsjon omfatter et bredt spekter av aktiviteter der formålet er å skaffe seg ulovlige fordeler (Transparency International, 2009). Begrepet er ikke entydig, og omfatter i sin vide forstand også påvirkningshandel, som omfatter det å påvirke andre til å utføre arbeidet sitt på en bestemt måte (Økokrim, 2017). Korrupsjon defineres i straffeloven som "å kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag" (2005, § 378a). Korrupsjon kan gjøre skade både på enkeltpersoner, bedrifter og samfunnet. I fortalen til Europarådets korrupsjonskonvensjon av 1998 uttales det at korrupsjon truer rettssikkerheten, demokratiet og menneskerettighetene, undergraver godt styresett og sosial rettferdighet, virker konkurransesvridende, hindrer økonomisk utvikling og setter stabiliteten til demokratiske institusjoner og samfunnets moralske fundament i fare (Transparency International, u.å). Bekjempelse av korrupsjon kan gjøres ved å ha etablert forsvarlige rutiner og retningslinjer, samt å påse at disse etterleves i den daglige driften. Økokrim kommer også med forslag til frivillige standarder som foretak kan implementere for bekjempelse av korrupsjon (Økokrim, 2017).

2.3 Frivillige standarder og retningslinjer

Det finnes en rekke ulike standarder, retningslinjer og veiledende prinsipper (Dyrnes, 2014, s.193). De mest relevante standardene, prinsippene og retningslinjene for utvalget i denne oppgaven er FNs prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, FNs bærekraftsmål, FNs Global Compact, GRI, ISO 26000/ISO 14000 og OECD's retningslinjer for flernasjonale selskaper og retningslinjer for aktsomhetsvurderinger. Det er verdt å nevne at regjeringen bygger sin politikk på alle de nevnte internasjonale standardene (Utenriksdepartementet, 2019b).

2.3.1 FNs prinsipper

FN er en internasjonal organisasjon som har som målsetting at verden skal unngå å krige på tvers av landegrenser (Utenriksdepartementet, u.å). FN har flere relevante prinsipper for samfunnsansvarsrapportering. Deres prinsipper består av prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, bærekraftsmål og FNs Global Compact. En nærmere beskrivelse av disse følger under.

2.3.1.1 Næringsliv og menneskerettigheter

FNs prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter fungerer som et globalt kompromiss mellom stater, det sivile samfunnet og næringslivet. Prinsippene deles inn i tre ulike deler:

1. Statenes forpliktelse til å sikre menneskerettighetene gjennom nasjonal lovgivning og til å beskytte mot overgrep innenfor statenes egen jurisdiksjon, herunder fra tredjeparter som næringslivet
2. Forventning om at næringslivet respekterer menneskerettighetene, utover å følge lover og regler i landet de opererer i, og foretar aktsomhetsvurderinger for å etterleve dette ansvaret
3. Statenes forpliktelse til å sørge for at det finnes adgang til ulike former for rettslige eller ikke-rettslige klage- og erstatningsmekanismer, og oppfordring til næringslivet om å delta i eller selv ha ikke-rettslige klageordninger for parter som er berørt av egen virksomhet (Utenriksdepartementet, 2014)

2.3.1.2 Bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er en global felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene består av 17 mål, som igjen er delt inn i 169 delmål. Formålet er å fremme en felles global retning og drivkraft for land, næringsliv og sivilsamfunn. Et prinsipp som står sterkt i bærekraftsmålene er at ingen grupper eller mennesker skal utelates, og man må prioritere de mest sårbare menneskene i samfunnet (FN, 2021).

2.3.1.3 Global Compact

Global Compact er verdens største nettverk innen bærekraft og business. Medlemskap i Global Compact gir bedrifter over hele verden et systematisk rammeverk for bærekraftsarbeid og et nettverk innen bærekraftig business. Det stilles ingen krav til størrelse på bedriften for å kunne bli medlem. Derimot finnes det en rekke ekskluderingskriterier som blant annet ekskluderer produsenter av tobakk og klasebomber. For å bli medlem må foretakene betale en kontingent av ulik størrelse avhengig av omsetning og medlemskategori (Global Compact, u.å.)

2.3.2 Global Reporting Initiative (GRI)

Global Reporting Initiative (GRI) har utarbeidet standarder innenfor en rekke områder knyttet til samfunnsansvar og bærekraft. Disse standardene skal bidra til åpenhet og hjelpe bedriftene med å rapportere deres innvirkning på bærekraft på en konsekvent og

pålitelig måte. Standardene gjør det lettere å sammenligne organisasjoner på tvers av bransjer, størrelse og landegrenser (Global Reporting Initiative, u.å.)

2.3.3 Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen

Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen (ISO) har utarbeidet standarder innenfor ulike aspekter og områder. ISO 2600 er standarden som omfatter utøvelsen av samfunnsansvar. Disse retningslinjene bygger på beste praksis, relevante deklarasjoner og konvensjoner utarbeidet av FN og underliggende organisasjoner. ISO 26000 omfatter veiledning innenfor 7 hovedområder for samfunnsansvar. Disse er organisasjonsstyring, menneskerettigheter, arbeidsforhold, miljøet, hederlig virksomhet, forbrukerspørsmål og engasjement rundt lokalsamfunn (Standard Norge, u.åa).

ISO 14001 er standarden som er knyttet til miljøstyring. Denne brukes som et verktøy for å regulere virksomheters negative innvirkning på det ytre miljøet. ISO 14001 bidrar til å gjøre foretak bedre rustet til å drive i tråd med lover og regler, og gjør at de dermed kan unngå gebyrer og kostnader i forbindelse med miljøaktivitet (Standard Norge, u.åb).

2.3.4 OECDs retningslinjer

OECD er en internasjonal organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling for industriland (OECD, u.å). OECD har både retningslinjer for flernasjonale selskaper og for aktsomhetsvurderinger. En nærmere beskrivelse av disse følger under.

2.3.4.1 OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper

OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper er de eneste multilateralt vedtatte og er de mest omfattende retningslinjer for næringslivet per dags dato. 50 ulike regjeringer, inkludert Norge, har forpliktet seg til å fremme disse. Retningslinjene har som formål å fremme og styrke bærekraftig utvikling. Videre setter de tydelige forventninger til foretakenes aktsomhet rundt menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø, antikorrupsjon og åpenhet (Responsible Business, u.åb).

2.3.4.2 OECDs retningslinjer for aktsomhetsvurderinger

OECD har utarbeidet en konkret og relevant veileder for hvordan foretak kan gjøre risikobaserte aktsomhetsvurderinger på en ansvarlig måte. Det er utarbeidet egne sektorveiledninger med metodikk, forklaringer, tips og illustrerte eksempler. Et av OECDs hovedprinsipper er at foretak skal bidra til en bærekraftig utvikling. Ved å utføre aktsomhetsvurderinger vil dette redusere negative konsekvenser for mennesker, miljø og samfunn (Responsible Business, u.åa).

2.4 Hva kjennetegner god samfunnsansvarsrapportering?

Ifølge Revisorforeningen kjennetegnes god rapportering av flere prinsipper. For det første er vesentlighet et sentralt prinsipp. Informasjonen i rapportene må være vesentlige for interessentene. Det neste prinsippet er nøyaktighet. Nøyaktighet vil si at innholdet må være nøyaktig og presist nok til at interessentene kan gjøre en selvstendig og realistisk vurdering av resultatene. Videre viser de til tydelighet, som vil si at informasjon skal være forståelig for leseren og at den skal være tilgjengelig for interessentene som skal bruke rapportene. Prinsippet om pålitelighet krever at innholdet i rapportene skal være etterprøvbart. Dataene skal presenteres slik at det er mulig å vurdere både kvaliteten og vesentligheten. Prinsippet om balanse innebærer at bedriftene skal være åpne om både positive og negative forhold (Revisorforening, u.å). Videre påpeker Finanstilsynet at informasjonen som formidles bør være relevant, konsistent og vesentlig. Det er også et behov for kvantitativ informasjon som er sammenlignbar og kan måles over tid (Finanstilsynet, 2020, s .2:6).

Del 3: Metode

I denne delen av oppgaven skal vi beskrive de vurderingene vi har gjort rundt valg av metode for å besvare problemstillingen. Beskrivelsen omfatter både en redegjørelse for og en begrunnelse av våre metodiske valg.

3.1. Formål og forberedelse

Formålet med oppgaven er å analysere store foretak sin evne til å rapportere etter regnskapsloven § 3-3c. Vår ambisjon er å bidra med innsikt til videre forskning knyttet til vurderinger av hvorvidt store foretak i dag leverer god nok kvalitet på rapporteringen rundt samfunnsansvar.

3.1.1 Tilnærming

Oppgaven bruker case som forskningsdesign. Case som forskningsdesign innebærer utforming av problemstilling, valg av caser, datainnsamling samt kriterier for å analysere og tolke data. Casestudier går nærmere inn på organisasjoner for å undersøke fenomener som ellers ikke ville kommet til overflaten (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2020, s. 211). Denne oppgaven vil ta for seg et flercasedesign. Et flercasedesign åpner for sammenligning mellom casene (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2020, s. 213). Ved dette casestudiet vil casene være store foretak. Alle foretakene er pålagt de samme kravene til samfunnsansvarsrapportering. Dermed er det mulig å sammenligne

rapportene med hverandre. Foretakene vil imidlertid ikke ha de samme forutsetningene for å innfri rapporteringskravene, fordi foretakene vil variere i størrelse, sektor og beliggenhet.

3.2 Kvalitativ metode

For å svare på vår problemstilling har vi benyttet oss av kvalitativ metode. Kvalitativ metode kjennetegnes ved at metoden går mer i dybden på et mindre utvalg av forskningsobjekter. I tillegg vil dataene som genereres være i form av tekst og ikke tall (Fangen & Sellerberg, 2011). Regnskapsloven stiller krav til ikke-finansiell rapportering av samfunnsansvar. Dermed er det mest naturlig å anvende kvalitativ metode i og med at kriteriene for rapporteringen er tekstbaserte, slik som for eksempel kravet til likestilling og ikke-diskriminering.

Det å arbeide med kvalitativ metode har sine utfordringer. Ord kan i forhold til tall tillegges flere meninger. Dette gjør dem vanskeligere å flytte rundt på og arbeide med. Det kan også oppleves som overveldende å få oversikt over den informasjonen som ligger i materialet (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011, s. 186-187). Ifølge Zikmund vil den som arbeider med materialet ubevisst kunne påvirke resultatene med sine subjektive meninger (Zikmund, 2010). I denne oppgaven vil dette være særlig relevant. De inntrykkene vi har av selskapene på forhånd kan tenkes å påvirke hvordan vi oppfatter innholdet i hva foretakene skriver om. Vi har forsøkt å motvirke dette ved å på forhånd utarbeide kriterier for vår analyse av foretakenes rapportering.

3.3 Analysens utvalg

I oppgaven har vi valgt ut 16 store norske foretak. Vi gjennomfører en analyse av disse foretakene og deres rapportering av samfunnsansvar for regnskapsåret 2019. Utvalget er basert på foretak som omfattes av regnskapsloven § 1-5. Vi har valgt å ta hensyn til tre ulike parametere for å skape et representativt utvalg; størrelse, bransje og ut fra om selskapet har vært i søkelyset for potensielle brudd på regler som omfattes av samfunnsansvarsrapporteringen. Vi har valgt å ta for oss bedrifter av ulik størrelse innenfor 12 ulike sektorer. Disse er eiendom, energi, finans, forbruksvarer, forsyning, helsevern, industri, IT, kommunikasjon, konsumvarer og materialer. Denne inndelingen i ulike sektorer er hentet fra Oslo Børs (Finanstilsynet, 2019). I og med at sektorene energi, industri og IT var de klart største, har vi valgt å inkludere flere foretak fra disse sektorene.

Videre har vi innenfor de ulike sektorene valgt noen foretak som vi mener har et større ansvar for å rapportere på samfunnsansvar enn de øvrige. Disse foretakene er DnB, Equinor, XXL, Norsk Hydro, Orkla og Veidekke. Selskaper som har stor innvirkning på faktorer som miljø, folkehelse eller sosiale forhold vil etter vårt skjønn ha et større ansvar for både å rapportere og å utøve samfunnsansvar. I tillegg vil disse selskapene ofte være betydelig større enn majoriteten av de andre selskapene. Dette er et bevisst valg vi har gjort, ettersom vi mener samfunnsansvarsrapporteringen bør sees i sammenheng med det ansvaret den enkelte bedrift har. Samtlige av de nevnte selskapene har vært bredt omtalt i media for mulige brudd på områder som dekkes av samfunnsansvarsrapporteringen. Vi har valgt å inkludere disse selskapene da de vil være under et større press for å rapportere på samfunnsansvar, siden de har begått overtredelser på ett eller flere av områdene loven omfatter. Tabellen under viser alle 16 foretak i utvalget, hvilken sektor de tilhører, driftsinntekter fra 2019, samt deres plassering på Kapital 500 sin liste over de største selskapene i Norge (Næss, 2020).

Tabell 1: Utvalget

Foretak	GSCI Sektor	Driftsinntekter 2019 (tall i millioner)	Kapital 500 største
Equinor	Energi	566 342	1
Magnora	Energi	42	Ikke på listen
Bonheur	Energi	7 836	102
Norsk Hydro	Materialer	149 766	2
Veidekke	Industri	36 460	17
GC Rieber Shipping	Industri	2 018	315
XXL	Forbruksvarer	8 992	88
Orkla	Konsumvarer	43 615	12
Medistim	Helsevern	364	Ikke på listen
DnB	Finans	84 772	8
Atea	IT	36 655	16
StrongPoint	IT	1 112	476
Telenor	Telekommunikasjon	113 634	4
Schibsted	Kommunikasjon	19 075	38
Fjordkraft Holding	Forsyning	7 123	111
Entra	Eiendom	2 648	257

3.4 Datainnsamling

For å samle inn data til belysning av problemstillingen har vi benyttet en dokumentanalyse. Dokumentanalyse er en metode som tar utgangspunkt i innsamling

og analyse av rapportert eller innsamlet informasjon. Dokumenter regnes som sekundærdata i og med at de ikke er generert av forskerens innsats (Grønmo, 2016, s. 52). For å undersøke innholdet i utvalgets rapportering av samfunnsansvar har vi tatt utgangspunkt i foretakenes årsrapporter og samfunnsansvarsrapporter. Foretak plikter å avlegge årsberetning seks måneder etter endt regnskapsår (Legal, 2021). Analysen ser på årsrapporter fra 2019 ettersom disse var de seneste avlagte rapportene i perioden vi skrev oppgaven våren 2021. Årsrapportene fra 2019 gir dermed det mest korrekte bildet av hvordan store norske foretak i dag rapporterer om samfunnsansvar etter regnskapsloven § 3-3c på det tidspunktet denne oppgaven ble skrevet.

3.5 Analysens kriterier

For å kunne vurdere og sammenligne store foretaks rapportering av samfunnsansvar etter regnskapsloven var det nødvendig å utarbeide noen faste kriterier å knytte rapporteringen opp mot. Som et minimum skal foretakene redegjøre for opplysninger som kreves etter regnskapsloven § 3-3 første ledd (Finanstilsynet, 2020, s.6). Ved utarbeidelsen av kriteriene tok vi derfor utgangspunkt i nevnte bestemmelse. Formålet med å bruke kriterier som er hentet direkte fra lovens vilkår er at dette bidrar til mest mulig objektive vurderinger av innholdet i års- og samfunnsansvarsrapportene fra 2019.

Ifølge lovens forarbeider deles rapporteringskravet i regnskapsloven § 3-3c første ledd inn i tre ulike dimensjoner (Prop. 48 L (2012-2013)). Vi har dermed valgt å dele det første leddet i bestemmelsen opp i tre ulike kriterier. Det første kriteriet vil se på hva foretakene gjør for å ta hensyn til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, sosiale forhold, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i bedriften. Her er det relevant å se på opplysninger knyttet til retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder for å integrere hensynene i foretakenes forretningsstrategi. Annet kriterium bygger på det første kriteriet og innebærer at foretakene skal opplyse om hvordan de arbeider for å omsette sine retningslinjer, prosedyrer og standarder til handling. Det siste kriteriet bygger på de to foregående og innebærer at foretaket skal gi en vurdering av forventninger til og resultatene som er oppnådd som følge av arbeidet. De tre kriteriene innebærer at det skal være en sammenheng mellom retningslinjene det er opplyst om, arbeidet som innebærer å omsette retningslinjene til handling og forventnings- og resultatvurderingen (Prop. 48 L (2012-2013). s. 21).

Tabell 2: Kriterier basert på regnskapsloven § 3-3c første ledd.

Kriterier	Menneskerettigheter	Arbeidstakerrettigheter	Likestilling og ikke-diskriminering	Sosiale forhold	Ytre miljø	Bekjempelse av korrupsjon
Opplysninger om retningslinjer, prinsipper, prosedyrer og standarder er gitt						
Opplysninger om hvordan foretakene arbeider for å omsette retningslinjer, prosedyrer og standarder til handling						
Gi en vurdering av forventninger til og resultater av arbeidet						

Videre vil vi også se på om foretakene støtter de frivillige standarder og retningslinjer som det er redegjort for i del 2.3:

- FNs prinsipper
- GRI
- ISO 26000 og ISO 14000
- OECD's retningslinjer

Å følge disse retningslinjene er ikke et krav etter regnskapsloven § 3-3c, men de kan bidra til å sikre høyere kvalitet og sammenlignbarhet på samfunnsansvarsrapporteringen.

3.5.1 Metodiske valg i dokumentanalysen

Før gjennomføringen av dokumentanalysen avklarte vi hvordan analysen skulle utføres. I vurderingen av om foretakene oppfyller de ovennevnte kriteriene skulle vi ikke gjøre skjønsmessige vurderinger av hvorvidt innholdet oppfylte lovens krav. For å sikre at alle rapportene skulle få en ensartet vurdering, besluttet vi som et første kriterium at foretak som nevnte begrepene "menneskerettigheter", "likestilling og ikke-diskriminering", "korrupsjon", "sosiale forhold", "ytre miljø og arbeidstakerrettigheter" i sin redegjørelse skulle få kriteriet oppfylt. For det andre kriteriet krevde vi en kort redegjørelse av tiltak eller handlinger for å omsette prinsipper, prosedyrer, retningslinjer standarder til arbeid. For det tredje kriteriet krevde vi at foretaket som et minimum hadde et kvalitativt eller et kvantitativt utsagn om resultater knyttet til lovens krav. Vi har i del 4, presentasjon av funn, ikke tatt for oss sammenhengen mellom de tre kriteriene. I del 5 gjør vi vurderinger av hvordan foretakene oppfyller analysens kriterier, herunder om det er sammenheng mellom de tre kriteriene.

3.6 Reliabilitet

Et sentralt spørsmål innenfor all forskning omhandler dataene sin troverdighet. Dette betegnes som reliabilitet og betyr "pålitelighet" (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2020, s. 27). Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av dataene som undersøkes, hvilke data som benyttes, måten de samles inn på og hvordan de bearbeides (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011, s. 43). Lignende studier som vår studie har blitt gjennomført tidligere, men med et annet utvalg av bedrifter. Et aspekt som kan styrke vår studies reliabilitet vil være om vi kommer frem til lignende konklusjoner som de foregående studiene. Et annet element som styrker reliabiliteten i vår oppgave er at datamaterialet i dokumentanalysen er offentlige dokumenter som alle har tilgang til. Dette bidrar til at tilsvarende studier har tilgang til samme datamateriale som vi har benyttet oss av.

3.7 Validitet

Begrepsvaliditet viser til om det er sammenheng mellom det fenomenet som undersøkes og de dataene som samles inn. I kvalitative undersøkelser dreier begrepsvaliditet seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten. I en slik vurdering vil teoretiske funn, begrepsmessig klarhet og metodiske vurderinger være sentrale (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2011, s. 244). Når det gjelder begrepsmessig klarhet og metodiske vurderinger har vi benyttet regnskapsloven § 3-3c første ledd for å utlede kriteriene denne studien baseres på. Det bidrar til å styrke validiteten grunnet objektive krav som er overførbare til en annen mengde data.

Et aspekt som derimot kan redusere validiteten er uklarheten knyttet til begrepene menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, likestilling og ikke-diskriminering, ytre miljø og antikorrupsjon. Disse begrepene vil kunne ha ulik betydning sett ut fra ulike foretaks perspektiver. Det er dermed en fare for at forhold som den enkelte bedrift vurderer som relevant på de ovennevnte områdene, ikke vil bli fanget opp som relevant av oss. Dette gjelder særlig våre vurderinger rundt sosiale forhold og menneskerettigheter. Definisjonen av sosiale forhold er vid og inngår i mange områder. Kravet om å respektere menneskerettigheter kan være sammenfallende med de andre kravene loven stiller. Ved å arbeide for likestilling og respektere arbeidstakerrettigheter vil dette direkte og indirekte bidra til etterlevelse av menneskerettigheter. Følgelig har vi måtte gjøre kjønnsmessige vurderinger av om foretak som ikke spesifikt trekker frem

begrepet menneskerettigheter i sine rapporter, likevel oppfyller lovens krav på dette området. Ettersom kvalitativ metode fordrer skjønnsmessige vurderinger, har vi begge lest og evaluert alle års- og samfunnsansvarsrapportene, og sammenholdt våre vurderinger.

Den totale populasjonen av foretak som er underlagt rapporteringsplikten i regnskapsloven § 3-3c er på over 500 foretak (Næss, 2020). Grunnen til at populasjonen er på over 500 foretak er at det er flere enn foretakene på Kapital sin liste som regnes som store foretak etter regnskapsloven § 1-5. Vi har gjort et utvalg med en overvekt av de aller største foretakene. Begrunnelsen for dette er at disse har et større ansvar for samfunnsansvarsrapportering, sammenlignet med totalpopulasjonen. Dette er en skjevhet som kan svekke graden av generalisering fra vår analyse. Derimot er det verdt å nevne at ved funn i vårt utvalg om at rapporteringen ikke tilfredsstillers lovens krav, vil dette høyst sannsynlig også være gjeldende for populasjonen.

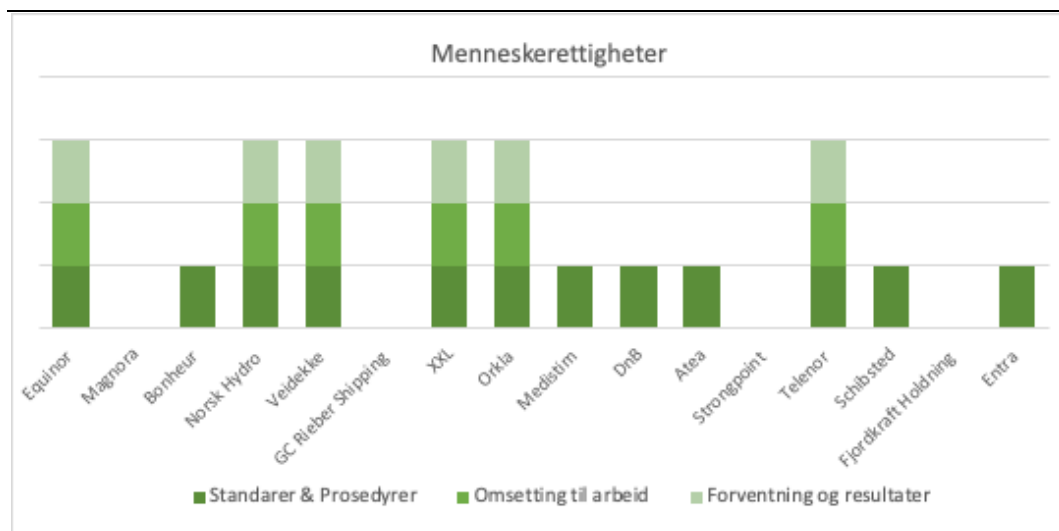
Del 4: Presentasjon av funn

4.1 Dokumentanalysens funn

I denne delen av oppgaven presenterer vi resultatene fra dokumentanalysen. Formålet med oppgaven er å kartlegge store foretaks evne til å rapportere etter regnskapsloven § 3-3c. For å gjennomføre denne analysen benyttet vi de kriteriene vi utarbeidet i kapittel 3. Kriteriene blir brukt som en "sjekkliste" for å vurdere om foretakene rapporterte på de områdene som lovkravet omfatter.

4.1.1 Menneskerettigheter

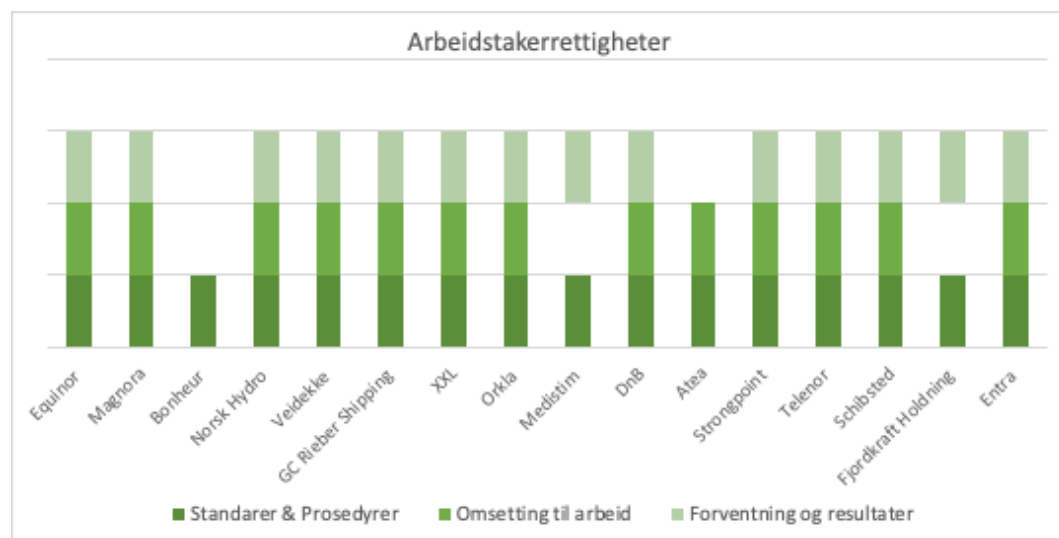
Graf 1: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området menneskerettigheter

På området menneskerettigheter oppfylte 6 av 16 selskaper lovens krav. Dette er det området færrest av foretakene rapporterte på. Magnora har opplyst at de ikke har retningslinjer knyttet til menneskerettigheter, og kan dermed ansees å oppfylle lovens krav. De selskapene som oppfylte alle tre kriteriene hadde spesifikt redegjort for begrepet menneskerettigheter.

4.1.2 Arbeidstakerrettigheter

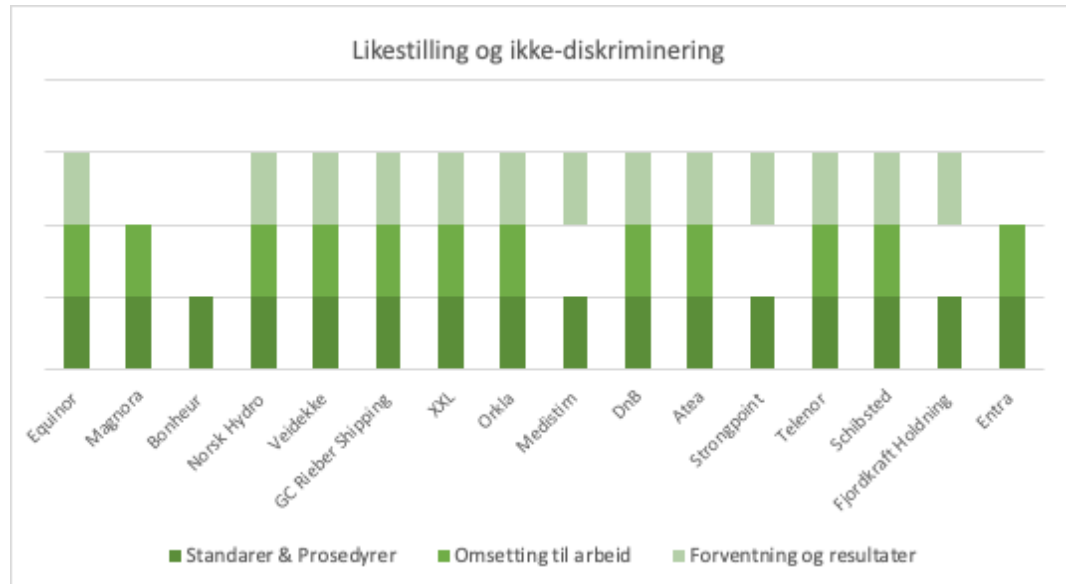
Graf 2: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området arbeidstakerrettigheter

Ut fra grafen ser vi at 12 av 16 selskaper har oppfylt alle kravene i regnskapsloven § 3-3c første ledd hva gjelder arbeidstakerrettigheter. Alle foretakene hadde opplysninger om standarder, prosedyrer, retningslinjer eller prinsipper de benyttet seg av. Bonheur har kun oppfylt det første kriteriet rundt arbeidstakerrettigheter.

4.1.3 Likestilling og ikke-diskriminering

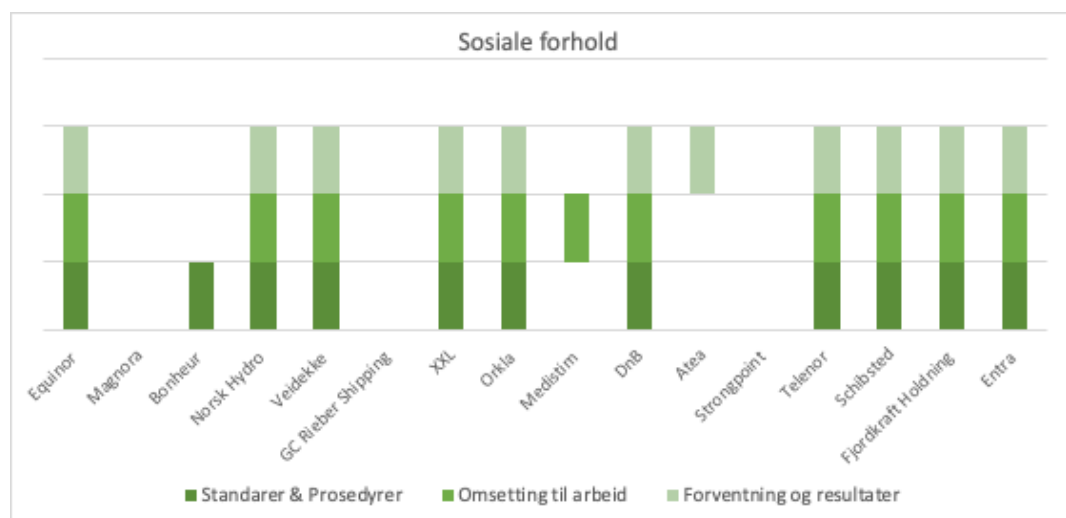
Graf 3: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området likestilling og ikke-diskriminering

Grafen over viser at 10 av 16 selskaper rapporterte i henhold til alle kravene i regnskapsloven § 3-3c første ledd på området likestilling og ikke-diskriminering. Det er bare Bonheur som kun viser til standarder og prosedyrer i sin årsrapport. Alle selskapene som oppfylte lovkravet henviste til opplysninger om tilstanden på likestillingen mellom kjønnene, enten i styret til foretaket eller generelt på arbeidsplassen.

4.1.4 Sosiale forhold

Graf 4: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området sosiale forhold

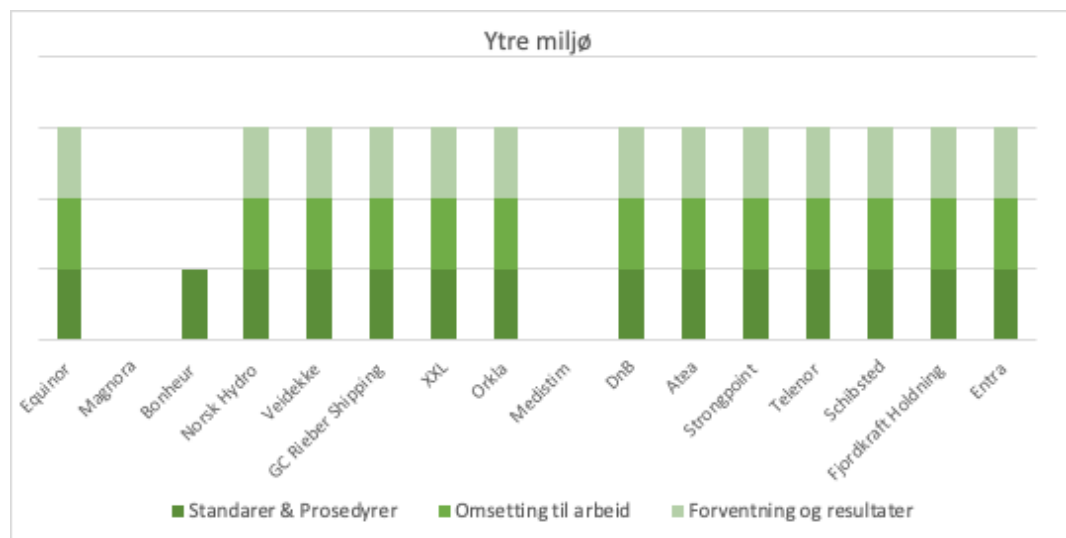

Grafen over viser at 10 av 16 foretak oppfyller alle de tre kriteriene på sosiale forhold. Som nevnt i del 2 av oppgaven, har ikke begrepet sosiale forhold en entydig mening. Det

som kjennetegner foretakene som har oppfylt alle tre kriteriene, er at de har gjort grundig rede for hvordan de bidro til å bedre sosiale forhold, og de ga klare vurderinger av sitt arbeid. De bedriftene som ikke oppfylte kravene i regnskapsloven § 3-3c viste kun til filantropi, uten noen videre vurdering. GC Rieber Shipping, Magnora og StrongPoint hadde ingen opplysninger om sosiale forhold i sin årsrapport.

4.1.5 Ytre miljø

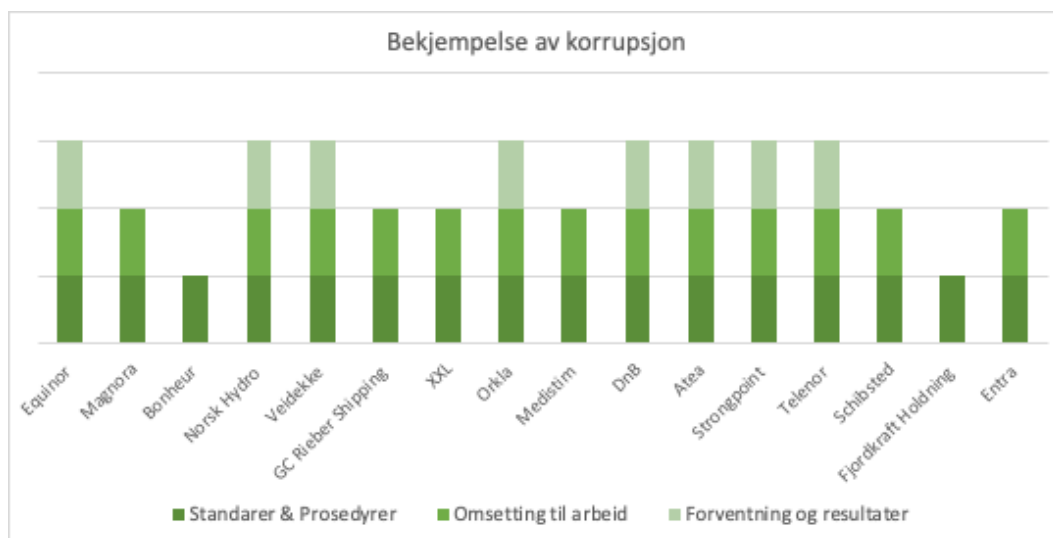
Graf 5: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området ytre miljø

Grafen over viser at 13 av de 16 foretakene i utvalget oppfyller alle tre kriteriene innenfor rapportering på ytre miljø. Dette er dermed det området hvor flest selskaper har oppfylt lovkravet. Det de fleste selskapene opplyste om var reduksjon av CO2-utslipp og deres arbeid for å få til dette. Det var kun Magnora og Medistim som ikke hadde noen vurderinger på ytre miljø.

4.1.6 Bekjempelse av korrupsjon

Graf 6: Oppfyllelse av analysens tre kriterier på området bekjempelse av korrupsjon

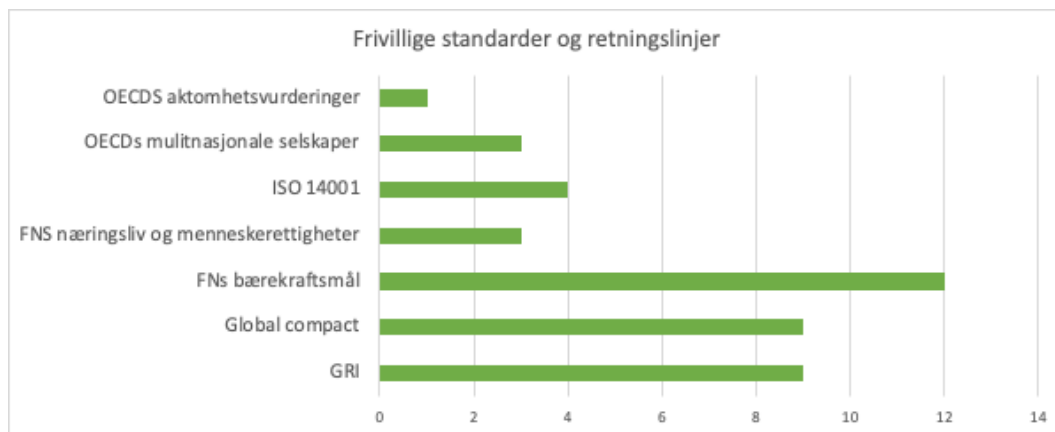
Av grafen ser vi at 8 av 16 foretak oppfylder alle de tre kriteriene innenfor bekjempelse av korrupsjon. Bekjempelse av korrupsjon ble redegjort for gjennom rutiner og retningslinjer, for eksempel gjennom bruken av Global Compact. Bedriftene som oppfylte kravet til regnskapsloven § 3-3c beskrev også hvordan disse retningslinjene ble integrert i den daglige driften av foretaket.

4.1.7 Oppsummering

Oppsummert har kun seks foretak oppfylt alle kravene i regnskapsloven § 3-3c første ledd. Disse seks foretakene var Equinor, Telenor, Orkla, Norsk Hydro, XXL og Veidekke. De selskapene som samlet sett rapporterte dårligst i henhold til lovkravet var Bonheur, Magnora og Medistim. Det som kjennetegner disse foretakenes rapportering er enten at de ikke har gitt noen opplysninger, eller at de har gitt opplysninger om egne retningslinjer.

4.2 Frivillige standarder og retningslinjer

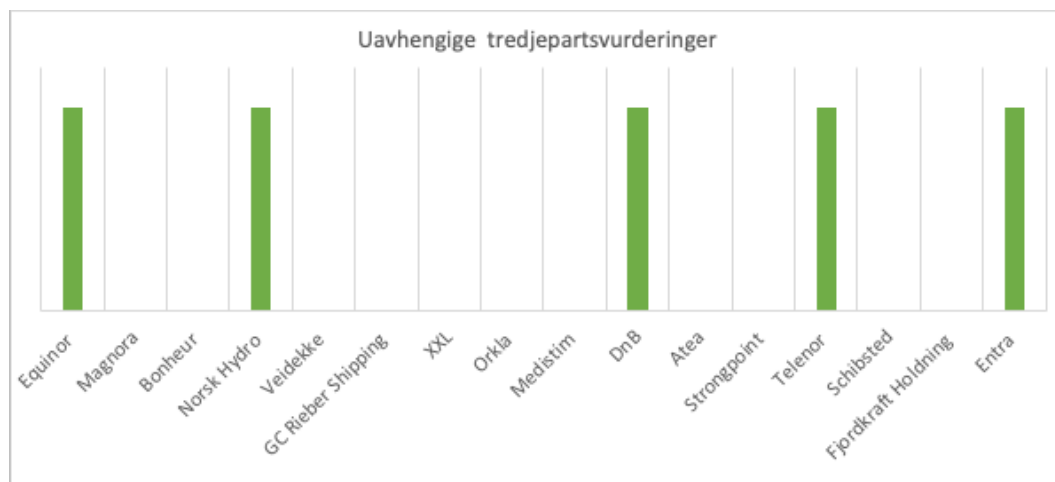
Graf 7: Bruk av frivillige standarder og retningslinjer

Ut fra grafen over ser vi at GRI, Global Compact og FNs bærekraftsmål er de standardene og retningslinjene som er mest tatt i bruk av foretakene. Videre har vi sett en sammenheng mellom størrelsen på foretakene og hvorvidt de benytter seg av de frivillige standardene. De aller største foretakene følger mange av de frivillige standardene og retningslinjene, i motsetning til de mindre selskapene, som følger færre. Det er verdt å merke seg at selskapene ofte også følger andre standarder og retningslinjer enn de vi har inkludert i vår oppgave. Det var ingen foretak som fulgte ISO 26000.

4.3 Uavhengige tredjepartsvurderinger

Graf 8: Bruk av uavhengige tredjepartsvurderinger for attestasjon på samfunnsansvarsrapporten

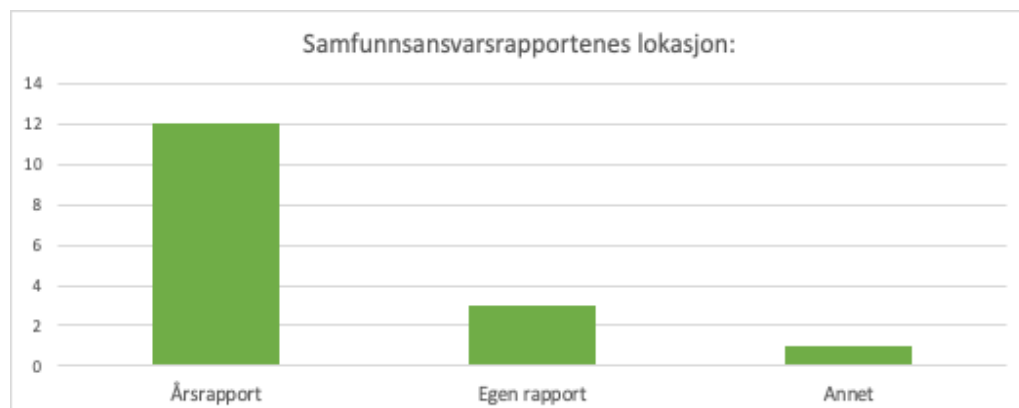

Tabellen over viser at kun 5 av 16 foretak har benyttet seg av uavhengige tredjepartsvurderinger. Uavhengige tredjepartsvurderinger er frivillig å benytte, og er noe bedriftene kan velge å gjøre i tillegg til revisjon av årsrapporten. De fem foretakene

som har brukt uavhengige tredjepartsvurderinger har benyttet ISAE 3000 som attestasjonsstandard.

4.4 Hvor ligger samfunnsansvarsrapportene?

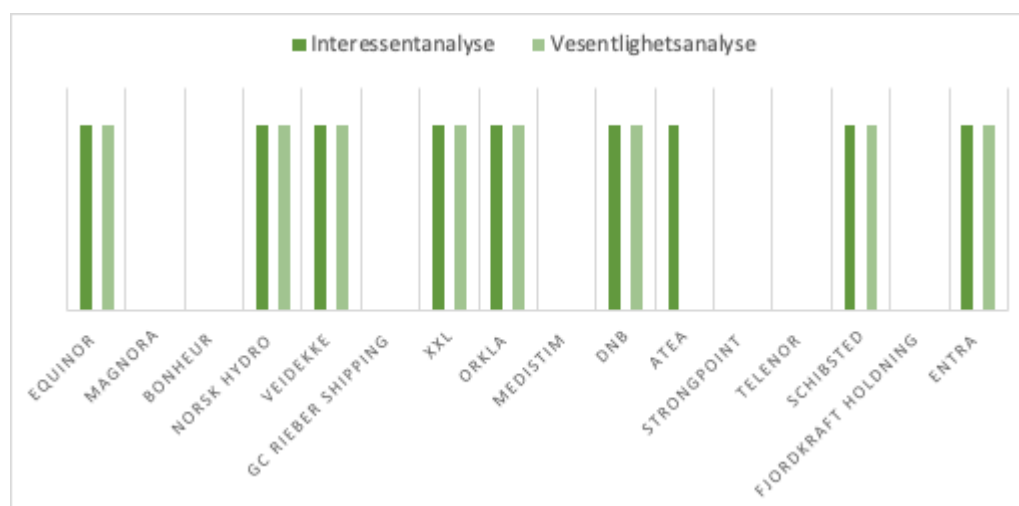
Graf 9: Hvor man finner samfunnsansvarsrapportene

Grafen over viser at 12 av foretakene hadde integrert samfunnsansvarsrapporten i sin årsrapport. Equinor, XXL og Atea hadde dedikerte samfunnsansvarsrapporter. Magnora var den eneste bedriften som verken hadde informasjon om sitt samfunnsansvar i en dedikert rapport eller integrert i årsrapporten. Magnora hadde i stedet tre separate rapporter på hvordan de arbeider med henholdsvis korrupsjon, arbeidstakerrettigheter og likestilling og ikke-diskriminering.

4.5 Interessent- og vesentlighetsanalyse

Graf 10: Gjennomføring av interessent- og vesentlighetsanalyse

Grafen viser at 9 av 16 foretak hadde gjennomført enten en interessentanalyse eller en vesentlighetsanalyse. Av de 9 foretakene hadde alle, utenom Atea, både en interessentanalyse og en vesentlighetsanalyse.

4.6 Etterlevelse av lovens krav

Tabell 3: Etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c

Utvalget	Kriterie 1	Kriterie 2	Kriterie 3	Etterlevelse av rskl. §3-3c	FN	GRI	ISO	OECD	Tredjeparts vurdering
Equinor	6	6	6	Høy	2	X			X
Norsk Hydro	6	6	6	Høy	3	X		1	X
Orkla	6	6	6	Høy	2			1	
Telenor	6	6	6	Høy	2	X			X
Veidekke	6	6	6	Høy	1	X	1		
XXL	6	6	6	Høy	1	X			
DNB	6	5	5	Høy / Middels	3	X		1	X
Schibsted	6	5	4	Middels	2	X			
Entra	6	5	3	Middels	1	X			X
Atea	6	4	3	Middels	3	X	1		
Fjordkraft	5	2	4	Middels / Lav	1				
GC Rieber	4	4	3	Middels / Lav	2		1		
Strongpoint	4	3	4	Middels / Lav			1		
Magnora	3	3	3	Lav	1			1	
Medistim	4	2	2	Lav					
Bonehur	6	0	0	Lav					

Tabellen over viser hvor mange av de seks områdene (menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, likestilling og ikke-diskriminering, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon) foretakene i utvalget oppfyller lovkravet i henhold til analysens tre kriterier. *Kriterie 1:* Foretaket har opplysninger om retningslinjer, prosedyrer, standarder og prinsipper. *Kriterie 2:* Foretaket opplyser om arbeidet for å omsette retningslinjer, prosesser og standarder til handling. *Kriterie 3:* Foretaket gir en vurdering av forventninger til og resultater av arbeidet. Kolonnene: FN, GRI, ISO og OECD viser hvor mange av de frivillige standardene og retningslinjene som foretakene har implementert. Basert på kriteriene fra analysen viser tabellen at 6 av foretakene hadde en høy etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c. 7 av foretakene hadde en middels etterlevelse av bestemmelsen, mens 3 av foretakene hadde en lav etterlevelse.

4.7 Kvaliteten på samfunnsansvarsrapportene

Tabell 4: Kvaliteten på samfunnsansvarsrapportene

Kvaliteten på rapportene	Nøyaktighet	Pålitelighet	Vesentlighet	God struktur	God bruk av kvantitative data og KPI	Akkumulert kvalitet
Equinor	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Norsk Hydro	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Orkla	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Telenor	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Veidekke	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
DNB	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Entra	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Atea	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
XXL	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Schibsted	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy	Høy
Strongpoint	Middels	Lav	Middels	Høy	Middels	Middels
GC Rieber	Middels	Lav	Middels	Høy	Middels	Middels
Fjordkrafts	Middels / Lav	Lav	Lav	Middels	Høy	Middels / Lav
Magnora	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav
Medistim	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav
Bonehur	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav	Lav

Tabellen over viser en oversikt over våre vurderinger av foretakenes kvalitet på samfunnsansvarsrapporteringen. For å kunne vurdere kvaliteten har vi brukt Revisorforeningens prinsipper for god bærekraftsrapportering: nøyaktighet, pålitelighet og vesentlighet. Videre har vi sett på foretakenes struktur på rapportene, og anvendelse av kvantitative data og KPI'er. Fra tabellen fremkommer det at 10 av foretakene hadde en høy kvalitet på rapportene. Tre av foretakene hadde en middels kvalitet og tre av foretakene hadde en lav kvalitet basert på de nevnte kriteriene.

Del 5: Analyse og diskusjon av data

I kapittel 4 presenterte vi våre funn uten å foreta vurderinger av disse. I denne delen av oppgaven vil vi analysere våre funn opp mot det teoretiske rammeverket for oppgaven. Vi vil diskutere hvorfor noen bedrifter tar i bruk frivillige standarder og andre ikke, samt effekten av bruken av disse. Deretter vil vi vurdere hvorvidt uavhengige tredjepartsvurderinger tilfører verdi til samfunnsansvarsrapporteringen. Videre vil vi vurdere den overordnede kvaliteten på rapporteringen og hvorvidt vilkårene i loven er oppfylt. Til slutt vil vi vurdere årsrapportenes troverdighet.

5.1 Hvorfor rapporterer foretakene ulikt?

I dokumentanalysen kom det frem at de foretakene som oppfylte alle kravene etter regnskapsloven § 3-3c første ledd var Equinor, Telenor, Orkla, Norsk Hydro, XXL og Veidekke. De selskapene som rapporterte dårligst i henhold til lovkravet var Bonheur, Magnora, Medistim. Innenfor temaet samfunnsansvar finnes det flere teorier som kan bidra til å forklare hvorfor foretakene rapporterte ulikt.

Felles for de seks foretakene som oppfylte lovkravet er at de - ifølge Kapitals liste over Norges 500 største bedrifter - er blant de 20 største bedriftene i Norge. Foretakene som hadde den svakeste rapporteringen og ikke oppfylte lovens krav er blant de mindre bedriftene i undersøkelsen; på Kapitals liste over de 500 største bedriftene var disse enten under topp 100 eller ikke på listen i det hele tatt. Ifølge Carrolls pyramide må en bedrift først tjene penger for aksjonærene samt sikre at bedriften følger samfunnets lover og regler, før de kan prioritere samfunnsansvar. I samsvar med denne teorien ser vi at selskapene med de høyeste driftsinntektene også rapporterer bedre på samfunnsansvar. Dette kan indikere at bedrifter opplever at det å utarbeide en samfunnsansvarsrapport kan være ressurskrevende, og at det kan gå ut over andre aktiviteter bedriften må prioritere i sin daglige drift. De større selskapene har ofte flere ansatte i PR- og kommunikasjonsavdelingen og generelt flere ressurser som kan bistå i utarbeidelsen av samfunnsansvarsrapportene. Equinor, som er den største bedriften i Norge, har en mer utfyllende og lengre samfunnsansvarsrapport på totalt 61 sider. Til sammenligning har Medistim, som ikke er på listen over de største selskapene i Norge, en rapport på kun 4 sider. Generelt ser vi en sammenheng mellom størrelsen på foretaket og omfanget på samfunnsansvarsrapporteringen.

Funn fra analysen indikerer altså en sammenheng mellom størrelse på foretakene i utvalget og omfanget av samfunnsansvarsrapportene. Større foretak har ofte høyere inntjening, større kapasitet og flere ressurser. Dette kan forklare hvorfor funnet viser den ovennevnte sammenhengen mellom størrelse og rapportering på samfunnsansvar. Siden denne studien omfatter et begrenset utvalg har vi ikke tilstrekkelig grunnlag for å konkludere med at det foreligger en kausal sammenheng mellom størrelse og god rapportering for hele populasjonen.

Videre kan også interessentteori være med på å forklare hvorfor foretak har ulik etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c. I henhold til teorien må bedriftene integrere

hensynet til interessentene i sine prosedyrer og prinsipper, fordi interessentene har en legitim interesse av bedriftens drift (Freeman, 2004, s. 41-42).

I boken "A Stakeholder Approach" hevder Freeman at interessenter kan påvirke bedriftens måloppnåelse, og at de dermed er nødt til å ivareta hensynet til disse gruppene for å kunne overleve (Freeman, 1984, s. 46, *egen oversettelse*). Denne definisjonen indikerer at et større foretak vil ha flere interessenter eller større interessentgrupper å forholde seg til. Følgelig vil bedrifter med større interessentgrupper eller flere interessenter kunne oppleve et sterkere press til å utøve samfunnsansvar. 13 av foretakene i vårt utvalg erkjenner sitt ansvar overfor sine interessenter og samfunnet. Orkla presiserer i sin årsrapport at de har et ansvar for å fremme folkehelsen gjennom å utvikle produkter og tjenester for en sunn livsstil, mens Veidekke, Equinor, Norsk Hydro og GC Rieber viser til sitt ansvar for miljøet som en konsekvens av virksomhetens negative innvirkning på miljøet. Press fra interessenter kan bidra til å forklare hvorfor foretak rapporterer ulikt på sitt samfunnsansvar, samt hvorfor de foretakene med høyest etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c er de aller største foretakene i utvalget.

God samfunnsansvarsrapportering gagnar både foretaket selv, interessentene og samfunnet. Fra foretakets sin side kan rapportering på eget samfunnsansvar være en respons på kritikk for ikke å opptre samfunnsansvarlig. En god samfunnsansvarsrapport kan dermed være et egnet virkemiddel for å forsvare seg mot kritikk og negativ omtale fra mediene (Ditlev-Simonsen, 2013). De aller største foretakene har ofte et sterkere søkelys rettet mot seg fra NGO'er, media og andre interessenter. Det er også større sannsynlighet for at feilgrep fra de aller største foretakene blir fanget opp, sammenlignet med foretak av mindre størrelse. Dette blant annet fordi et større foretaks feilgrep ofte vil ha konsekvenser som enten er av større omfang eller alvorlighetsgrad, enn feilgrep av et foretak av mindre størrelse. Norsk Hydro ga i 2019 ut en rapport som omhandlet deres virksomhet i Brasil og en dedikert nettside med informasjon som "renvasker" de fra Alunorte-skandalen (Hydro, u.å). Sett i lys av Ditlev-Simonsens forklaringer på hvorfor bedrifter rapporter på samfunnsansvar, kan denne detaljerte informasjonen antas å være en respons på den negative publisiteten knyttet til Alunorte-skandalen i 2018. Dette illustrer at foretak kan bruke årsrapportene som en arena for å legge frem sitt syn på en sak, forsvare seg mot kritikk og styrke sin troverdighet som et samfunnsansvarlig foretak.

5.2 Frivillige initiativer for å fremme samfunnsansvar

Det finnes en rekke frivillige initiativer som foretakene kan benytte for å fremme samfunnsansvar. I denne delen av oppgaven vil vi diskutere bruken av frivillige retningslinjer og standarder, samt bruken av uavhengige tredjepartsvurderinger.

5.2.1 Effekten av frivillige standarder

Ad de 16 foretakene i utvalget er det 14 som benytter frivillige retningslinjer og standarder i sitt arbeid med rapportering av samfunnsansvar. Medistim og Bonheur er de eneste som ikke har forpliktet seg til å følge noen av de frivillige standardene vi gjennomgår i denne oppgaven. Noen standarder krever verifisering, mens andre er generelle retningslinjer bedriften kan følge, uten noe form for sertifisering. Standardene som krever en ekstern sertifisering er ISO 26000 og ISO 14001.

Forskning om effekten av bruk av frivillige standarder *med* ekstern sertifisering er tvetydig. Flere studier som undersøkte bruken av ISO 14001 fant at noen bedrifter forbedret sin miljøstandard. Andre studier viste derimot ingen endring, mens én studie fant en negativ effekt på miljøstandarder i bedriften. Studien som konkluderte med at innføring av ISO 14001 hadde negativ effekt forklarte dette med at bedrifter som ble sertifisert fikk et mer avslappet forhold til kravene knyttet til miljø (Ditlev-Simonsen, 2011).

Det er få studier som har tatt for seg sammenhengen mellom foretakets utøvelse av samfunnsansvar og bruk av frivillige standarder *uten* sertifisering. Det finnes derimot flere eksempler på foretak som har tatt i bruk Global Compact, men som har fått et stort mediefokus på tilfeller hvor det har forekommet brudd på deres samfunnsansvar. I disse tilfellene har det kommet frem at foretakene har begått grove brudd på menneskerettigheter, arbeidsforhold eller korrupsjon. Et eksempel er Telenor. Telenor var i 2001 en av de første norske bedriftene til å ta i bruk Global Compact. Likevel har vi flere eksempler på at selskapet har brutt både menneskeretts- og arbeidsforholdsprinsippet til Global Compact ved flere anledninger, blant annet i Bangladesh (Ditlev-Simonsen, 2011). Dette er bare ett av flere eksempler på bedrifter som anvender frivillige standarder, men som likevel ikke makter å etterleve disse. Forskningen viser også at årsaken til at bedrifter ofte følger frivillige initiativer er av omdømmemessige hensyn, press fra kunder, legitimitet og merkevarebeskyttelse

(Ditlev-Simonsen, 2011). Denne påstanden støttes av interessenteori, som hevder at foretak må ta hensyn til interessentens interesser og behov.

En mulig forklaring på den varierende bruken av frivillige initiativer, er at noen av standardene og retningslinjene kan være mer relevante for noen foretak enn andre. Det er for eksempel kun Norsk Hydro som benytter seg av OECDs aktsomhetsvurderinger. Dette kan forklares ut fra virksomhetens natur, at de er et multinasjonalt selskap og at de står overfor risikofylte prosjekter. Videre vil bedriftens ressurser kunne ha betydning for bruk av frivillige standarder. GRI er et rammeverk som kan være krevende å implementere, og følgelig vil ikke alle foretak ha tilstrekkelig kapasitet og de ressurser som er nødvendig for å anvende dette rammeverket. Hvilken bransje og sektor virksomheten tilhører kan også være med på å forklare den ulike bruken av frivillige standarder. ISO 14001 er en miljøstandard, og kan være mer relevant for foretak som opererer i bransjer som har en potensielt negativ innvirkning på det ytre miljøet.

Bruk av ulike standarder kan både fremme og hemme kvaliteten på samfunnsansvarsrapporteringen. I dag finnes det ingen universell akseptert standard for bærekraftsrapportering. I tillegg til mangelen på slike standarder, vil det være stor variasjon i bærekraftsutfordringer på tvers av bransjer (Lindbo & Brun, 2013). Dette bidrar til å svekke rapportenes sammenlignbarhet og transparens. Derimot vil standarder som har et fast rammeverk og oppsett som GRI, bidra positivt ved å gi brukeren en mer systematisk tilnærming til rapporteringen (Finanstilsynet, 2020, s.12). Dette kan resultere i at flere vesentlige forhold blir inkludert i rapporteringen, og at det blir enklere å sammenligne ulike foretak. Videre vil en anvendelse av FNs bærekraftsmål hjelpe foretak til å arbeide mot internasjonalt vedtatte målsettinger. Funn fra analysen viser at de aller fleste foretakene som anvendte FNs bærekraftsmål bruker disse aktivt i sin redegjørelse for eget samfunnsansvar.

Funn fra dokumentanalysen viser at de bedriftene som anvendte GRI hadde den høyeste etterlevelsen av regnskapsloven § 3-3c. Dette indikerer at GRI kan bidra til å fremme økt kvalitet på rapporteringen. Imidlertid kan en anvendelse av standarder uten sertifisering hemme kvaliteten på rapportene fordi det åpner for at foretak i en viss grad kan rapportere på de områdene de selv ønsker (Finanstilsynet, 2020, s.12). Dette er fordi en mangelfull etterlevelse av frivillige standarder uten sertifisering ikke gir negative sanksjoner (Ditlev-Simonsen, 2011). Foretakene kan velge å kun rapportere på positive

forhold, og unnlate å rapportere på negative forhold (Finanstilsynet, 2020, s.12). Et funn fra dokumentanalysen er at det er få foretak som erkjenner sine feiltrinn og svakheter. Dette funnet er interessant sett i lys av Finanstilsynets uttalelse om at negative forhold kan bli dysset ned. Ettersom vi ikke har foretatt en dypere analyse av foretakene, kan vi ikke konkludere med at foretakene i vårt utvalg har unnlatt å rapportere på negative forhold ved bruk av frivillige standarder.

Et viktig moment å ta med seg videre i vurderinger av foretak som benytter slike initiativer, er at det ikke garanterer økt samfunnsansvar. Tvert imot kan bedrifter benytte disse standardene til å fremstå som mer samfunnsansvarlige enn de i realiteten er. Alternativt at bedriftene kun benytter de frivillige standardene som en overfladisk sjekkliste. Dette funnet støttes opp av Deloitte, som i sin analyse av 50 foretak fant at bruk av standarder ofte fremstår som en sjekkliste, og at de er lite integrert i virksomhetenes daglige drift (Fredriksen, Rosenblad, Jones, 2019).

5.2.2 Uavhengige tredjepartsvurderinger

Fem av foretakene fra utvalget har benyttet seg av uavhengige tredjepartsvurderinger fra revisorer. Av disse fem foretakene er fire blant de ti største foretakene i Norge. Et av Revisorforeningens prinsipper for god rapportering er at rapportene skal være reviderbare. En attestasjon fra en uavhengig part eller en revisor vil i dette tilfellet bidra til å styrke troverdigheten til rapportene og øke bruksverdien av disse, gitt at vurderingen baserer seg på en gitt standard (Revisorforeningen, u.å).

For de fem rapportene som ble underlagt uavhengig tredjepartsvurdering, ble det brukt samme attestasjonsstandard; ISAE 3000. Rammeverket rundt attestasjonstjenester angir at konklusjonen på rapporten kan avgis med enten høy eller moderat sikkerhet. I en konklusjon avgitt med høy sikkerhet blir det gitt en konklusjon i positiv form, mens ved moderat sikkerhet blir det gitt en konklusjon i negativ form. Sistnevnte blir gjort ved at revisor konkluderer med at det ikke er avdekket forhold som gir grunn til å tro at informasjonen i rapporten er feilaktig (Tvedt, 2018).

Attestasjoner på bærekraftsrapportering har blitt kritisert på flere områder. Kritikken retter seg mot at attestasjon ikke reduserer informasjonsasymmetri, men derimot kan øke den. Attestasjonen kan være svært varierende, i form av hva den omfatter og grad av sikkerhet, mellom selskaper og over år. Noen foretak får hele rapporten revidert,

mens andre får kun mål og resultater attestert. Informasjonsasymmetri kan også oppstå på grunn av at flere av beskrivelsene i attestasjonsberetningene er uklare, slik at det er vanskelig for leseren å forstå sikkerheten på konklusjonen, omfanget og innretningen på oppdraget (Fallan, 2020, s. 298-299). Den ovennevnte studien konkluderer med at det er vanskelig å uttale seg om hvorvidt attestasjoner bidrar til å bedre rapportering på samfunnsansvar eller ikke.

Fire av de fem foretakene som fikk uavhengige tredjepartsvurderinger, fikk konklusjoner gitt med moderat sikkerhet. Equinor fikk i tillegg deler av samfunnsansvarsrapporten attestert med høy sikkerhet. Etter gjennomlesing av de fem rapportene, kjenner vi oss igjen i kritikken Fallan gir attestasjonsoppdrag; det er stor variasjon i grad av sikkerhet og hvilke områder som ble attestert. Selv om en slik attestasjon ikke reduserer informasjonsasymmetri for disse fem foretakenes rapportering, styrker det etter vårt skjønn tilliten til innholdet i rapportene.

5.3 Hvordan er kvaliteten på rapporteringen?

Ifølge Revisorforeningen vil god bærekraftsrapportering blant annet inneholde følgende prinsipper: vesentlighet, nøyaktighet, tydelighet og pålitelighet. Videre vil kvantitativ informasjon bidra til å muliggjøre sammenligninger over tid og på tvers av selskaper (Revisorforeningen, u.å). Dersom selskapene har oppgitt relevante KPI'er, vil disse gjøre opplysningene mer etterprøvbare, slik at innholdet kan verifiseres og dermed fremstå mer troverdig.

5.3.1 Vesentlighet

Vesentlighet er et sentralt prinsipp innenfor rapportering av samfunnsansvar, og innebærer at informasjonen i rapportene skal være relevant for interessentene. Det kan være vanskelig for interessentene å selv finne informasjon om foretakets samfunnsansvar, og de er dermed avhengige av at bedriften publiserer relevant informasjon om sitt arbeid med samfunnsansvar. Av de 16 foretakene i vårt utvalg, hadde 8 gjennomført vesentlighetsanalyser i henhold til interessentene. Finanstilsynet påpeker at en grundig vesentlighetsanalyse er nødvendig for å kunne sikre at foretakets rapport inneholder relevant og vesentlig informasjon for interessentene (Finanstilsynet, 2020, s.15). Funn fra analysen viser at det er en sammenheng mellom de foretakene som har høyest etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c og publisering av vesentlig informasjon om samfunnsansvar blant foretakene i utvalget.

Et aspekt som kan fremme rapportenes vesentlighet er bruk av frivillige initiativer (Finanstilsynet, 2020, s. 12) fra blant annet FN, GRI, ISO og OECD. Bruk av disse initiativene kan gi bedriften veiledning på hvilke aspekter som er relevante og interessante for leseren. Vi ser at samtlige bedrifter som anvender slike standarder bruker de aktivt i sin samfunnsansvarsrapport. GC Rieber uttrykker i sin årsrapport at de anvender FNs bærekraftsmål for å redegjøre for sitt samfunnsansvar. Videre forklarer de at de analyserer målene og forsøker å finne ut hvor de har størst påvirkningskraft, og hvilke som er mest gjeldende for deres virksomhet (GC Rieber Shipping, u.å, s. 13). Funn fra dokumentanalysen viser at de aller største bedriftene samlet sett har implementert flere standarder enn de mindre bedriftene. Akkumulert fulgte de seks selskapene med høyest etterlevelse av regnskapsloven 19 standarder og retningslinjer, mot de seks bedriftene med lavest etterlevelse som akkumulert fulgte kun 7 standarder og retningslinjer. Dette får støtte i Carrolls pyramide, som påpeker at et foretaks ressurser påvirker foretakets utøvelse av samfunnsansvar.

5.3.2 Nøyaktighet

Det er ingen rettslige krav til lengde på rapportene, eller hvor utdypende beskrivelsene skal være. Vår oppfatning er at 3 av selskapene som totalt sett rapporterte mangelfullt i henhold til lovens krav, befinner seg i en gråsoner for hvorvidt de faktisk kan anses for å ha oppfylt lovkravet. Dette funnet gjelder også noen av de største foretakene i utvalget. På området menneskerettigheter redegjør DNB for sine retningslinjer, prinsipper og prosedyrer ved å si at de har integrert FNs prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter i avtaler med leverandører (DNB, u.å, s. 102). I forhold til Revisorforenings prinsipp om nøyaktighet, oppfyller ikke DNB dette på området menneskerettigheter. Deres redegjørelse for menneskerettigheter er vag, og gir ikke leseren av rapporten mulighet til å gjøre en god og selvstendig vurdering av innholdet.

5.3.3 Tydelighet

Et annet element som kan styrke eller svekke kvaliteten på rapporteringen omhandler Revisorforeningens prinsipp om tydelighet. Dette prinsippet går ut på at innholdet i rapportene skal være forståelig og lett tilgjengelig for interessentene (Revisorforening, u.å). I vårt utvalg av 16 foretak, var det 13 som hadde årsrapportene enkelt tilgjengelig på sine hjemmesider. Imidlertid var det vanskelig å finne samfunnsansvarsrapportene til noen av selskapene. Dette gjaldt Atea, Magnora og XXL.

Samfunnsansvarsrapporteringen bidrar til at interessenter og kunder kan følge aktiviteten til bedriftene og få et bilde av hvordan de utfører sitt samfunnsansvar (Revisorforeningen, u.å). Dersom interessentene og kundene ikke finner rapportene, vil dette bidra til å svekke denne relasjonen. Et aspekt som svekker kvaliteten på rapporteringen ved adskilte årsrapporter og samfunnsansvarsrapporter, er mangelen på sammenheng mellom finansiell informasjon og ikke-finansiell informasjon (Lindbo & Brun, 2013). Integrerte rapporter vil kunne styrke kvaliteten på rapportene ved at brukeren får en dypere og bredere forståelse av virksomhetens natur og hvordan det finansielle aspektet i bedriften er koblet opp mot det ikke-finansielle. Årsrapporten til Norsk Hydro, for eksempel, uttrykker hvordan deres finansielle risiko er knyttet opp mot miljø, svikt i prosedyrer og den potensielle skaden deres virksomhet kan ha på omgivelsene (Hydro, 2020, s. 23)

Videre er det flere foretak som hadde en samfunnsansvarsrapport i tillegg til årsrapporten. Dette gjaldt blant annet Equinor, Magnora, DNB, Telenor, XXL og Atea. Regnskapsloven § 3-3c spesifiserer at hvis samfunnsansvarsrapporten ikke er integrert i årsrapporten skal en beskrivelse av hvor rapporten er tilgjengelig være inkludert. Dette hadde kun et fåtall av foretakene i utvalget oppgitt. Dette førte til at vi innledningsvis trodde at flere av foretakene manglet vesentlig informasjon i henhold til regnskapsloven § 3-3c. Det viste seg imidlertid at denne informasjonen lå i et separat dokument.

Strukturen på årsrapporten vil også påvirke kvaliteten på rapporteringen ved at informasjonen fremstår som tydelig og konsis. Et eksempel på et foretak som hadde en godt strukturert rapport er Telenor. Samfunnsansvarsrapporten er delt inn i dedikerte deler, hvor hver del reflekterer et av lovens områder. Under hver av disse delene redegjøres det først for konkrete målsetninger, deretter hvordan dette omsettes til arbeid, hvordan arbeidet er integrert i strategien og til slutt en presentasjon av resultatet. Resultatet blir presentert ved en blanding av kvalitativ og kvantitativ informasjon, og avslutningsvis følger en tabell med alle relevante nøkkeltall og KPI'er vist over et tidsrom på minimum et år. De fleste bedriftene i utvalget hadde en god struktur, med unntak av Magnora, Bonheur og Medistim. Det som kjennetegner strukturen til de tre ovennevnte selskapene er at informasjonen om samfunnsansvar lå i separate deler av rapportene og det var vanskelig å få et oversiktlig bilde over foretakenes utøvelse av samfunnsansvar.

5.3.4 Pålitelighet

Utvalget av foretak viser stor variasjon målt opp mot Revisorforeningens prinsipp om pålitelighet. For at rapportene skal være pålitelige fordrer det at innholdet er nøyaktig, vesentlig og etterprøvbart. Vi fant en sammenheng mellom etterlevelse av kravene i regnskapsloven § 3-3c og kvaliteten på rapporteringen. Rapportene til de foretakene som samlet sett rapporterte mangelfullt på lovens krav, hadde i gjennomsnitt færre sider og innholdet var preget av lite eller ingen kvantitative data, slik at etterprøvbarhet var vanskelig. Redegjørelsen for hvordan de arbeidet for samfunnsansvar besto hovedsakelig av selvfølgeligheter og generiske setninger. Et eksempel er Bonheur som redegjorde for lovbestemmelsens første krav slik: "Respekten for menneskerettigheter, sosiale forhold, arbeidstakerrettigheter, ytre miljø og korrupsjon er reflektert i vår Code of Conduct" (Bonheur, u.å, s. 11).

5.3.5 KPI'er og kvantitative data

I en studie som kartlegger foretaks bærekraftsrapportering påpeker Finanstilsynet at kvantitative data og KPI'er bør være koblet til foretakets mål, være transparente og sammenlignbare med resultater fra tidligere perioder (Finanstilsynet, 2020, s.17). Dette vil kunne fremme kvaliteten, forståelsen og troverdigheten til rapportene. Når det gjelder bruken av KPI'er og kvantitative data er det stor spredning i utvalget. Alle foretakene i utvalget rapporterer på ikke-finansielle data, men det varierer i stor grad hvordan dataene er anvendt, presentert og forklart. De foretakene som har en god anvendelse av dataene presenterer nøkkeltallene, og KPI'ene reflekterer foretakets prinsipper, prosedyrer og standarder, samt at KPI'ene blir sammenlignet over tid. Orkla er et godt eksempel på god anvendelse av kvantitative data. De bruker KPI'er til å forklare resultater av arbeidet sitt underveis i rapporten. Til slutt har de en oppsummerende tabell som viser utviklingen over tid, samt noter og forklaringer der det er aktuelt.

Magnora, Bonheur og Medistim er eksempler på foretak som har lav kvalitet på kvantitative data. Magnora brukte KPI'er uten noen klar sammenheng med konkrete mål eller prinsipper. De opplyste at sykefraværet er 0 % i 2019 og at det har vært en nedgang fra 2018, da tallet lå på 6,4 % (Magnora, u.å, s. 8). Dette gjør de uten å opplyse om tiltak, årsaker eller prinsipper som omhandler sykefravær. Uten en slik redegjørelse gir KPI'en lite verdi til forståelsen av bedriftens samfunnsansvar. En slik rapportering vil heller ikke oppfylle Finansdepartementets arbeidsgruppes formål om at det skal være

sammenheng mellom retningslinjene det opplyses om, arbeidet for å omsette retningslinjene til handling, samt forventnings- og resultatvurderingen (Prop. 48 L (2012-2013), s. 21).

I vår analyse ser vi at foretakene som hadde høy og middels etterlevelse av regnskapsloven, hadde tilfredsstillende bruk av kvantitative data og KPI'er. Vi ser videre at foretakene med lav etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c manglet beregninger for relevante KPI'er og definisjoner på størrelser brukt i beregningene. Noen KPI'er, slik som kjønnsbalanse, er selvforklarende, mens andre KPI'er har et større behov for forklaring. Uten en slik forklaring vil leseren kunne slite med å forstå relevansen til KPI'en og følgelig vil det svekke kvaliteten på rapporten. Carrolls pyramide kan bidra til å forklare dette funnet. Måling, kontroll og strukturering av kvantitative data kan være ressurskrevende og utfordrende for bedrifter. De foretakene som manglet relevante KPI'er hadde lavere driftsinntekter og var av mindre størrelse, sammenlignet med foretakene som hadde en tilfredsstillende bruk av KPI'er. Carrolls pyramide illustrerer dermed sammenhengen mellom ressurser i foretakene og utøvelse av samfunnsansvar.

Vi fant en manglende bruk av KPI'er hos de mindre foretakene i utvalget. Dette gjør seg særlig gjeldende på miljørelaterte KPI'er, som ofte baserer seg på foretakets klimagassutslipp. Dette finner vi blant annet i årsrapportene til Magnora og Medistim, som kun hadde kvantitative data på sykefravær og kjønnsfordeling (Magnora, u.å, s. 8; Medistim, u.å, s. 61)

5.4 Oppfyllelse av lovens vilkår

For å kunne vurdere store foretaks etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c er det viktig å vurdere om foretakene har tatt for seg alle lovens vilkår. Av den nevnte bestemmelsen følger det at store foretak skal redegjøre for hvordan de integrerer lovens områder i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter.

Funn fra dokumentanalysen viser at 9 av de 16 foretakene i vårt utvalg har gjennomført en interessentanalyse. Majoriteten av de 9 foretakene er blant de største i utvalget. Utenriksdepartementet påpeker at det å ha en meningsfull dialog med berørte parter og andre interessenter er viktig for å sikre at de blir tatt tilstrekkelig hensyn til. Videre at det er viktig å ha en dialog med berørte parter og interessenter som en del av arbeidet med å identifisere og forebygge risiko (Utenriksdepartementet, 2019a). 7 av foretakene

hadde ikke gjennomført en slik interessentanalyse. Dette gjaldt GC Rieber, Strongpoint, Magnora, Medistim, Telenor, Fjordkraft Holdning og Bonheur.

Det er stor variasjon i hvordan samfunnsansvar er integrert i foretakenes forretningsstrategier og daglige drift. Magnora, Bonheur og Medistim er foretak som redegjør for sitt samfunnsansvar ved å bruke enkle selvfølgeligheter. Det kommer heller ikke tydelig frem hvordan dette samfunnsansvaret er integrert i den daglige driften eller i foretakets strategi. Det fremstår dermed som at disse tre foretakene egentlig ikke utøver samfunnsansvar, men gjør kun et minimum for å forsøke å etterleve lovkravet. De resterende foretakene i utvalget hadde en klar sammenheng mellom hva de rapporterte på sitt samfunnsansvar, den daglige driften og foretakets strategi. Det var derimot varierende om strategien og samfunnsansvar hang sammen med alle lovens områder eller kun et utvalg av områdene. Fjordkraft sin strategi var for eksempel kun i tråd med området ytre miljø (Fjordkraft Holdning, u.å, s. 20-25). Entra redegjør også for at deres strategi er tett knyttet opp mot miljø, men viser i tillegg hvordan lovens andre områder henger nøye sammen med den daglige driften (Entra, u.å, s. 40;57)

5.5 Årsrapportenes troverdighet

Et annet element det er interessant å vurdere er årsrapportenes troverdighet. For å vurdere troverdighet vil det være relevant å vurdere etterretteligheten til opplysningene som kommer fram i årsrapportene, der dette er mulig. Det vil også være relevant å se på hvordan foretakene redegjør for egne feiltrinn og negative forhold. Vurdering av troverdighet går ut over denne oppgavens mandat, men vi har likevel sett på noen saker som har fått bred medieomtale og sammenlignet dette med hva selskapene selv rapporterer innenfor noen av områdene de skal rapportere i henhold til regnskapsloven § 3-3c første ledd.

Noen av bedriftene i utvalget har fått bred medieomtale med kritiske og negative omtaler i tidsperioden da rapportene ble skrevet. Vi har sett nærmere på to av disse bedriftene; XXL og Norsk Hydro. XXL har blitt kritisert for alvorlig brudd på arbeidstakerrettigheter. Det har kommet frem avsløringer blant annet rundt ulønnet arbeid og disiplinerende straffereaksjoner mot de ansatte i bedriften (Wig, 2020). Fra samfunnsansvarsrapporten til XXL kom det frem at foretaket hadde blitt oppmerksomme på forholdene rundt brudd på arbeidstakerrettighetene. XXL iverksatte en uavhengig etterforskning utført av et advokatfirma, som avdekket flere uakseptable

og grove brudd (XXL, u.å, s. 8). Videre i rapporten til XXL kommer det ikke tydelig frem om de erkjenner skyld i saken eller ser svakheter i egne rutiner og prosedyrer. Det kommer kun frem at de ønsker å gjøre organisatoriske og kulturelle endringer.

I 2018 hadde Norsk Hydro en rekke kritiske og negative omtaler i mediene i forbindelse med et massesøksmål fra rundt 40.000 personer i Brasil, som omhandlet forhold rundt utslipp og de sosiale forholdene til beboerne i området (Kristensen, 2018). I Norsk Hydros årsrapport fra 2019 erkjenner foretaket at deres virksomhet i Brasil utgjør en miljørisiko (Hydro, 2020, s. 23). Foretaket påtar seg imidlertid ikke skyld eller ansvar for hendelsene i Brasil. De presenterer heller ingen opplysninger som indikerer at foretaket har endret sine rutiner eller prosedyrer.

Rapportering av samfunnsansvar innebærer at foretakene skal vise til prosedyrer og standarder for å sikre en samfunnsansvarlig drift. Prinsipper og standarder er for å forhindre brudd. Det kan dermed hevdes at et foretak både kan oppfylle lovens krav, og samtidig ha brudd på områder som loven omfatter. Revisorforeningen har utarbeidet flere prinsipper som skal sikre god rapportering. Et av disse er prinsippet om balanse, som innebærer at bedriften skal være åpen om både positive og negative forhold (Revisorforening, u.å). Årsrapportene skal vise et helhetlig bilde av bedriftens innvirkning på samfunnet. Det er dermed viktig at bedriftene også påpeker sine svakheter og feiltrinn, slik at de kan ta lærdom av disse.

Ditlev-Simonsen forteller at samfunnsansvarsrapporter ofte inneholder en stor del selvskyt, og manglende redegjørelse for egne feiltrinn (Ditlev-Simonsen, 2013). Det er lite åpenhet om negative forhold tilknyttet driften til foretakene i utvalget. Noen av foretakene erkjenner at deres drift hadde negative følger, men utenom dette ble det ikke opplyst om foretakenes svakheter, feiltrinn eller andre negative forhold. Videre forteller Ditlev-Simonsen at foretak som har denne balansen mellom positive og negative forhold, ofte er de som rapporter best på sitt samfunnsansvar (Ditlev-Simonsen, 2021). Rapportering som tillegger positive forhold større vekt enn utfordrende forhold, vil potensielt resultere i villedende informasjon (Finanstilsynet, 2020, s.12). At foretakene i utvalget i liten grad hadde balansert informasjon bidrar til å svekke troverdigheten til rapportene. Det kan også gi grobunn til mistanke om at det ikke er full transparens og at innholdet i rapporten kan være mangelfullt og villedende.

5.6 Manglende etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c

Et forhold vi finner interessant etter å ha analysert hvordan foretakene i utvalget etterlever rapporteringskravet i regnskapsloven § 3-3c, er manglende etterlevelse på følgende områder; menneskerettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, anti-korrupsjon og arbeidstakerrettigheter. Samtlige av kravene i regnskapsloven § 3-3c er, og har tidligere vært, dekket av annet lovverk. Vi anser det derfor som kritikkverdig at en del av bedriftene i utvalget ikke oppfyller regnskapslovens krav på disse områdene, spesielt siden dette er krav som langt på vei stilles i blant annet likestillings- og diskrimineringsloven, hvitvaskingsloven og arbeidsmiljøloven.

Selv om et foretak ikke har prosedyrer og prinsipper på de ovennevnte områdene, stiller regnskapsloven et minstekrav til at foretaket redegjør for at de ikke har det. Dette kriteriet ble kun oppfylt av ett av foretakene på ett område - Magnora, på området menneskerettigheter. Når foretakene som ikke oppfyller regnskapslovens krav heller ikke opplyser om at prosedyrer og prinsipper ikke eksisterer, fremstår det som om de ikke har satt seg inn i regnskapslovens krav til rapportering på samfunnsansvar.

Del 6: Konklusjon og forslag til videre forskning

6.1 Konklusjon

Ut fra det teoretiske grunnlaget, metodiske valg og funn fra dokumentanalysen har vi i denne oppgaven forsket på problemstillingen: *“Hvordan etterleves regnskapslovens krav til samfunnsansvarsrapportering i et utvalg av store foretak?”*.

I dokumentanalysen fant vi at det var varierende hvorvidt kravet til samfunnsansvarsrapportering i regnskapsloven § 3-3c ble etterlevd i vårt utvalg av store foretak. Av de 16 foretakene i vårt utvalg, var det kun seks som oppfylte alle kravene i bestemmelsen. Disse seks foretakene var Equinor, Telenor, Orkla, Norsk Hydro, XXL og Veidekke. De tre selskapene som samlet sett rapportene dårligst i henhold til lovkravet, var Bonheur, Magnora og Medistim.

Det er et gjennomgående funn at foretakets størrelse kan forklare både etterlevelse av den nevnte bestemmelsens krav og rapportenes kvalitet. Det samme gjelder bruk av frivillige standarder og uavhengige tredjepartsvurderinger. Dette funnet støttes både av Carrolls pyramide og av interessenteori. Ifølge Carrolls pyramide vil de større

foretakene ha bedre forutsetninger for å ta hensyn til samfunnsansvar, fordi de større foretakene har flere ressurser som kan bidra inn i samfunnsansvarsrapporteringen. Videre viser interessenteori at større foretak har flere interessenter og på den måten får et større press på seg for å ta hensyn til disse.

I analyse- og diskusjonsdelen så vi også at det å bruke frivillige standarder og retningslinjer både kan fremme og hemme kvaliteten på samfunnsansvarsrapporteringen. Det var en sammenheng mellom bruken av GRI og graden av etterlevelse av regnskapsloven § 3-3c. En slik sammenheng garanterer imidlertid ikke at foretakene i realiteten utøver mer samfunnsansvar. Videre så vi en sammenheng mellom en anvendelse av frivillige standarder og kvaliteten på rapportene, i form av at informasjonen ble mer vesentlig ved bruk av frivillige standarder.

Det kom også frem i analysen at foretakene hadde varierende kvalitet på sine rapporter. Vi fant at de største foretakene samlet sett hadde en bedre anvendelse av kvantitative data og i større grad fulgte Revisorforeningen prinsipper for god rapportering. Foretakene med høyest etterlevelse av kravene i regnskapsloven § 3-3c hadde samlet sett høyest kvalitet på rapportene. Til slutt fant vi at troverdigheten til enkelte av rapportene kunne være svekket siden informasjonen i rapportene ble fremstilt lite balansert, og primært la vekt på positive forhold.

6.2 Forslag til videre forskning

Videre forskning innenfor dette temaet kan være rettet mot å forsøke å avdekke årsaker til hvorfor foretak rapporterer ulikt i henhold til regnskapsloven § 3-3c. Det kan også være verdifullt å gjenta analysen ved å inkludere flere bedrifter i utvalget for å verifisere eller avkrefte funn i denne oppgaven angående de sammenhengene som er funnet mellom tilfredsstillende rapportering, bedriftens størrelse og press fra interessenter. Interessenteori og Carrolls pyramide bidrar med forklaringer på hvorfor foretak rapporterer ulikt, men de forklarer det primært ved å se på bedriftens størrelse og press fra interessenter. Vi tror andre teoretiske perspektiver kan bidra med ytterligere innsikt og forklaringer på hvorfor foretak har ulik utøvelse og rapportering av samfunnsansvar.

EU har lansert en handlingsplan for bærekraftig finans. Med dette følger flere kommende EU-standarder og reguleringer som skal fremme bærekraftige investeringer. Blant annet er EU i prosess med å utarbeide et "ikke-finansielt rapporteringsdirektiv",

forkortet til NFRD. Sentralt i handlingsplanen står et klassifiseringssystem for bærekraftige aktiviteter, kalt taksonomien. Det følger av Meld. St. 31 (2020-2021) at EUs kommende regelverk (NFRD) krever at store foretak skal redegjøre for i hvilken grad virksomheten har tilknytning til bærekraftige aktiviteter, slik det er definert i taksonomien. Finanstilsynet forventer at EUs direktiv vil bli tatt inn i norsk rett innen relativt kort tid (Finanstilsynet, 2020, s.7). Dette direktivet og taksonomien vil påvirke kravene til rapportering for store norske foretak.

Videre forteller Ditlev-Simonsen at EUs nye direktiv for samfunnsansvarsrapportering, forkortet til CSDR, skal fremme utøvelse av samfunnsansvar, og at det ikke lenger vil bli mulig å rapportere på kun positive forhold og suksesshistorier (Ditlev-Simonsen, 2021). I og med at vi opplevde at foretakene i vårt utvalg unnlot å redegjøre for negative forhold, mener vi det fremover kan være interessant å kartlegge og analysere hvordan en innføring av EUs standarder i praksis vil påvirke rapporteringen av samfunnsansvar.

Del 7: Referanseliste

Arbeidsgruppen. (2010). *Rapport til Finansdepartementet fra arbeidsgruppen for rapportering om samfunnsansvar.*

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/fma/horingsnotat/krav_til_rapportering_om_samfunnsansvar.pdf

Atea. (u.å.). *Corporate Sustainability & Responsibility Report 2019.*

<https://www.atea.com/media/2726/atea-csr-report-2019.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Hvordan fremme likestilling og hindre diskriminering.* IDO. https://www.ido.no/globalassets/brosjyrer-handboker-rapporter/diverse-pdf1/veileder_diskriminering_web.pdf

Bonheur. (u.å.). *Annual report 2019.* <https://www.bonheur.no/annual-reports3>

Christensen, S. A., Fugelsnes, E., Kvalnes, Øyvind, Nygaard, P., Sogner, K. & Stoknes, P. E., Handelshøyskolen BI Institutt for rettsvitenskap og styring. (2020). *Bedriften: kompendium HIS 3410* (4. utgave.). Handelshøyskolen BI, Institutt for rettsvitenskap og styring.

Compendia24. (u.å.). *Vern av det ytre miljø.* <https://compendia24.no/hms/vern-av-det-ytre-miljoet/>

Ditlev-Simonsen, C. D. (2011) ISO 2600 som et virkemiddel for institusjonalisering av samfunnsansvar (CSR). *Magma.* <https://www.magma.no/iso-26000-som-et-virkemiddel-for-institusjonalisering-av-samfunnsansvar-csr>.

Ditlev-Simonsen, C. D. (2013) Ny proposisjon om samfunnsansvarsrapportering. *Magma.* <https://www.magma.no/ny-proposisjon-om-samfunnsansvarsrapportering>

Ditlev-Simonsen, C. D. (2021, 5. juni). Det holder ikke lenger med de hyggelige historiene. *Finansavisen.* <https://finansavisen.no/nyheter/debattinnlegg/2021/05/07/7665066/esg-rapportering-det-holder-ikke-lenger-med-de-hyggelige-historiene>

DNB (u.å.). *Årsrapport 2019.*

<https://www.ir.dnb.no/sites/default/files/%C3%85rsrapport%20DNB%202019.pdf>

Dyrnes, S. (2014). Næringslivets samfunnsansvar. *Praktisk økonomi og finans* (s.190-284) [https://www.idunn-no.ezproxy.library.bi.no/file/pdf/66721446/pof_2014_03_pdf.pdf](https://www.idunn.no.ezproxy.library.bi.no/file/pdf/66721446/pof_2014_03_pdf.pdf)

-
- Einarsen, S., Martinsen, Ø. L., Skogstad, A., & Keeping, D. (2017). *Organisasjon og ledelse*.
- Entra. (u.å.). *Annual Report 2019*. <https://entra.no/storage/uploads/reports/130/entra-annual-report-2019.pdf>
- Equinor. (u.å.). *Sustainability Report 2019*.
<https://www.equinor.com/no/sustainability/our-approach/sustainability-reports.html>
- Fallan, E. (2020) Attestasjon av rapportering om sosiale og miljømessige forhold i Norge og internasjonalt - kort blikk på historie, standarder og praksis (s. 277-319) *Damm Akademisk*. <https://doi.org/10.23865/noasp.112.ch10>
- Fangen, Katrine og Ann-Mari, Sellerberg (2011), Mange ulike metoder. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Finanstilsynet. (2020). *Kartlegging av foretakenes bærekraftsrapportering*.
https://www.finanstilsynet.no/globalassets/tilsyn/finansiell-rapportering/kartlegging_av_foretakenes_barekraftsrapportering_01092020.pdf
- Fjordkraft Holding. (u.å.). *Bærekraftsrapport 2019*.
https://www.fjordkraft.no/globalassets/fjordkraft-medier/dokumenter/csr-rapport-2020_no_godkjent.pdf
- Forskningsrådet. (2004). *Bedriftens samfunnsansvar*.
<https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1107958523816.pdf>
- FN. (2019). *Bærekraftig utvikling*. <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- FN. (2021). *FNs bærekraftsmål*. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- FN. (u.åa). *Menneskerettigheter*. <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/norge-og-menneskerettighetene>
- FN. (u.åb). *Arbeidsliv*. <https://www.fn.no/tema/arbeidsliv/arbeidsliv/>
- Fredriksen, Ø, Rosenblad, C., S., Jones, R., A. (2019). Grønnvasking eller målbare resultater. *Revisjon og regnskap*. <https://www.revregn.no/i/2019/7/rr07-2019-a-880>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: a stakeholder approach* (s. 231-55). Boston: Pitman.
- Freeman, R. E. & Mcvea, J. (2001). *A stakeholder Approach to strategic management*.
-

<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=712085084074104102028084030066064002090081004009095091026102086081103100057107102123030007032025091005102020087049052042086027085000113117072108096110101010036064049065012116069127006090113094122115111027117064079110069065005087104006108115017&EXT=pdf&INDEX=TRUE>

Freeman, R. E. (2004) *Stakeholder Theory of Modern Corporation*.

<https://academic.udayton.edu/LawrenceUlrich/Stakeholder%20Theory.pdf>

Global Compact. (u.å.). *Bli med*. <https://globalcompact.no/bli-med/>

Global reporting Initiative. (u.å.). *The global standards for sustainability reporting*.

<https://www.globalreporting.org/standards/>

GC Rieber Shipping. (u.å.). *Annual Report 2019*.

<https://gcrieberstorage.blob.core.windows.net/gcrieber/1392/2019-annual-report.pdf>

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.) Oslo: Fagbokforlaget.

Haarde, M. Z. (2021, 05. mars). At vi får flere kvinner inn i kapitalmarkedet, vil gjøre markedet sterkere og bedre og gi mer velstand. *Dagens næringsliv*.

<https://www.dn.no/magasinet/markedsinvesteringer/det-gronne-skiftet/privatokonomi/-at-vi-far-flere-kvinner-inn-i-kapitalmarkedet-vil-gjore-markedet-sterkere-og-bedre-og-gi-mer-velstand/2-1-964304>

Hansen, D. (2012, 14. desember). Fem nye krav til rapportering om samfunnsansvar.

Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/kultur/2012/12/14/fem-nye-krav-til-rapportering-om-samfunnsansvar/>

Hydro. (2020). *Annual Report 2019*.

<https://www.hydro.com/Document/Index?name=Annual%20report%202019%20web.pdf&id=506433>

Hydro. (u.å.). *Viktige hendelser*. <https://www.hydro.com/no-NO/media/pa-dagsorden/situasjonen-i-brasil/viktige-hendelser/>

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*.

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*.

Juss og samfunn (u.å). *Menneskerettigheter*.

<https://jussogsamfunn.cappelendamm.no/kat/seksjon.html?tid=2312390&sek=2130038>

KPMG. (2016). *Norge blant de beste på rapportering av samfunnsansvar*.

<https://home.kpmg/no/nb/home/nyheter-og-innsikt/2016/01/norge-blant-de-beste-p%C3%A5-rapportering-av-samfunnsansvar.html>

Kristensen, M. (2018, 10. februar) Massesøksmål mot Hydro i Brasil. *NRK*

<https://www.nrk.no/urix/massesoksmal-mot-hydro-i-brasil-1.15366210>

Ledernytt. (2019). *Samfunnsansvar*.

<https://www.ledernytt.no/samfunnsansvar.4779406-112537.html>

Legal, M. (2021, 5. januar) Frister for årsoppgjøret 2021. *Visma*

<https://www.visma.no/blogg/frister-arsoppgjoret-2/>

Lindbo, J. & Brun, P. (2013) Attestasjon av bærekraftsrapporter. *Revisjon og regnskap*.

<https://www.revregn.no/asset/pdf/2013/8-40-3.pdf>

Magnora. (u.å). *Annual Report 2019*.

<https://static1.squarespace.com/static/5e81b54d9327941b94582de6/t/5ea73a5f57a99905b50b27fd/1588017771541/Magnora+ASA+Annual+Report+2019.pdf>

Medistim. (u.å). *Annual Report 2019*. [http://medistim.com/wp-](http://medistim.com/wp-content/uploads/2020/03/annual-report-2019-for-medistim.pdf)

[content/uploads/2020/03/annual-report-2019-for-medistim.pdf](http://medistim.com/wp-content/uploads/2020/03/annual-report-2019-for-medistim.pdf)

Meld. St. 31 (2020-2021). *Bærekraftig finans og klimarisiko*. Finansdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20202021/id2845705/?ch=5>

Næss, Hans Jørn (2020, 16. juli) Norges 500 største selskaper. *Kapital*.

<https://kapital.no/reportasjer/2020/07/16/7547889/regnearket-med-de-500-storste-selskapene-i-norge>

OECD. (u.å) *About the OECD*. <https://www.oecd.org/about/>

Orkla. (u.å). *Årsrapport 2019*.

<https://aarsrapport2019.orkla.no/assets/orkla/pdfs/2019/no/Bærekraftsrapport.pdf>

Oslo Børs. (2018). Oslo Børs veiledning om rapportering av samfunnsansvar.

<https://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Boerssirkulaerer-arkiv/1-2016-Oslo-Boers-veiledning-om-rapportering-av-samfunnsansvar>

Phillips, R. (2003). *Stakeholders Theory and Organizations Ethics*. San Francisco: Berrett-

Koehler Publishers, Inc. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.library.bi.no/lib/bilibrary/reader.action?docID=771691>

Prop. 48 L (2012-2013). *Endringer i regnskapsloven og enkelte andre lover (rapportering om samfunnsansvar mv.)*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3bd092ea00114400b6bcf73e66b01c98/no/pdfs/prp201220130048000dddpdfs.pdf>

PwC. (2019, 8. april). Bærekraft i årsrapporten - har du kontroll på kravene?. *Blogg.pwc.*

<https://blogg.pwc.no/styringogkontroll/barekraft-i-arsrapporten-har-du-kontroll-pa-kravene>

Regnskapsloven. (1999) *Lov om årsregnskap m.v. (LOV-1998-07-17-56)*

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56#KAPITTEL_3

Regnskapsstiftelsen. (2019). *Årsberetning*. [https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-](https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2019/10/NRS-16-Aarsberetning-september-2019.pdf)

[content/uploads/2019/10/NRS-16-Aarsberetning-september-2019.pdf](https://www.regnskapsstiftelsen.no/wp-content/uploads/2019/10/NRS-16-Aarsberetning-september-2019.pdf)

Responsible Business. (u.åa). *Metoden aktsomhetsvurdering*.

<https://www.responsiblebusiness.no/oecds-sektorveiledere/metoden-aktsomhetsvurdering/>

Responsible Business. (u.åb) *OECD-retningslinjer*.

<https://www.responsiblebusiness.no/oecds-retningslinjer/>

Revisorforeningen. (u.å) *Bærekraftsrapportering*.

<https://revisorforeningen.no/fag/barekraft/barekraft-for-revisor---kunnskapsportalen/barekraftsrapportering/>

Robbestad, M., Stefano, I., Rosenblad, C., S. (2014). *Rapportering om samfunnsansvar.*

Revisjon og Regnskap. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2014/8-43-7.pdf>

Schibsted. (u.å). *Annual report 2019*. [https://static.schibsted.com/wp-](https://static.schibsted.com/wp-content/uploads/2020/04/03160144/SCHIBSTED-ANNUAL-REPORT-2019.pdf)

[content/uploads/2020/04/03160144/SCHIBSTED-ANNUAL-REPORT-2019.pdf](https://static.schibsted.com/wp-content/uploads/2020/04/03160144/SCHIBSTED-ANNUAL-REPORT-2019.pdf)

Standard Norge (u.åa) *ISO 14001 for miljø*. [https://www.standard.no/fagomrader/miljo-](https://www.standard.no/fagomrader/miljo-og-barekraft/miljostyring---iso-14000/iso-14001-for-miljo--ny-utgave-2015/)

[og-barekraft/miljostyring---iso-14000/iso-14001-for-miljo--ny-utgave-2015/](https://www.standard.no/fagomrader/miljo-og-barekraft/miljostyring---iso-14000/iso-14001-for-miljo--ny-utgave-2015/)

Standard Norge. (u.åb) *Samfunnsansvar - ISO 26000*.

<https://www.standard.no/fagomrader/miljo-og-barekraft/samfunnsansvar---iso-26000/>

Straffeloven. (2005) *Lov om straff (LOV-2005-05-20-28)*. Lovdata.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28/KAPITTEL_2-15#§372

-
- Strongpoint. (u.å). *Annual Report 2019*. <https://ml-eu.globenewswire.com/Resource/Download/e4146cbd-d0ab-47c8-8e5c-a7768c1b2eb4>
- St.meld. nr. 10 (2008-2009). *Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi*. Utenriksdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-10-2008-2009-/id542966/?ch=1>
- Telenor. (u.å). *Annual Report 2019*. <https://www.telenor.com/wp-content/uploads/2020/03/2201011-Annual-Report-2019-Q-a97d1b270234873cebe5901dfe14e8c2-1.pdf#page=42>
- Transparency International. (2009). *Beskytt din virksomhet! Håndbok i antikorrupsjon for norsk næringsliv*. http://transparency.no/wp-content/uploads/beskytt-din-vmirksomhet_handbok.pdf
- Transparency International. (u.å). *Hva er korrupsjon?*. <http://transparency.no/hva-er-korrupsjon/>
- Tvedt, T. (2018) Verdifulle bidrag eller meningsløs formalisme? *Revisjon og Regnskap*. <https://www.revregn.no/i/2018/3/rr03-2018-1843>
- Utenriksdepartementet. (2014). *Handlingsplan for FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/naringsliv-mr/id2000932/>
- Utenriksdepartementet. (2019a). *Ansvarlig næringsliv - verktøy*. https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/ansvar_verktoy/id2076660/
- Utenriksdepartementet. (2019b). *Næringslivets samfunnsansvar*. https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/innsikt/naringslivets_samfunnsansvar/id2076260/
- Utenriksdepartementet. (2020). *Arbeidstakerrettigheter og retten til et anstendig arbeidsliv*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/menneskerettigheter/ny-struktur/arbeidstakerrettigheter/id2358130/>
- Utenriksdepartementet. (u.å) *FN*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/fn/id1149/>
- Utgård, J. (2017). Er samfunnsansvar lønnsomt?. *Magma*. <https://www.magma.no/er-samfunnsansvar-lonnsomt>
-

Veidekke. (u.å.). *Års- og bærekraftsrapport 2019*.

<http://veidekke.com/en/incoming/article33247.ece/binary/Års - %20og%20bærekraftsrapport%202019>

Wig, Karl (2020, 28. Januar) Nav fryser XXL samarbeidet, krever arbeidsmiljøtiltak. *E24*.

<https://e24.no/naeringsliv/i/kJGXBL/nav-fryser-xxl-samarbeidet-krever-arbeidsmiljoe-tiltak>

XXL ASA. (2019). *XXL ASA Sustainability report 2019*. <http://www.xxlasa.com/wp-content/uploads/2020/04/XXL-ASA-Sustainability-Report-2019.pdf>

Zikmund, W. G., Babin, B. J., Carr, J. C., & Griffin, M. (2010). *Business research methods*.

Økokrim. (2017) *Korrupsjon*.

<https://www.okokrim.no/korrupsjon.422251.no.html>